

Wojciech Góralski

Prace konsultorów grupy IV "De sacra Hierarchia" ("de Clericis") nad rewizją Kodeksu Prawa Kanonicznego

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 18/1-2, 211-256

1975

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

SPRAWOZDANIA

**PRACE KONSULTORÓW GRUPY IV „DE SACRA HIERARCHIA”
 („DE CLERICIS”) NAD REWIZJĄ KODEKSU PRAWA
KANONICZNEGO.**

Jakkolwiek pracami nad rewizją Kodeksu Prawa Kanonicznego kieruje złożona z kardynałów Papieska Komisja dla Rewizji Kodeksu Prawa Kanonicznego, ustanowiona przez papieża Jana XXIII w dniu 28 marca 1963 r., to jednak znaczny ciężar pracy kodyfikacyjnej spoczywa na konsultorach tejże Komisji, wybieranych przez Stolicę Apostolską spośród najwybitniejszych kanonistów i teologów, zarówno duchownych, jak i świeckich. Pierwszych konsultorów — w liczbie 70-ciu — mianował papież Paweł VI dnia 17 kwietnia 1964 r.¹ Wkrótce potem grono konsultorów zostało powiększone, a w styczniu 1974 r. liczyło 103 członków².

Celem usprawnienia pracy rewizyjno-kodyfikacyjnej konsultorzy Komisji Kodyfikacyjnej zostali podzieleni na grupy robocze, zajmujące się poszczególnymi dziedzinami prawa. Początkowo, w styczniu 1966 r., zostało utworzonych 10 zespołów tematycznych, zaś w roku następnym — kilka nowych grup³. Po odbyciu trzeciej sesji Komisji Kodyfikacyjnej, jaka miała miejsce 28 maja 1968 r., przewodniczący tejże Komisji, kard. Perykles Felici, ustalił nowy porządek grup konsultorskich zamykając je liczbą trzynastu⁴.

Poszczególne grupy konsultorów otrzymały zadanie dokonania rewizji odnośnych przepisów K.P.K. z uwzględnieniem wytycznych Soboru Watykańskiego II i norm aktualnie obowiązujących oraz przygotowania i sporządzenia schematów nowych kanonów, które można by z kolei przedłożyć do oceny Komisji Kodyfikacyjnej⁵. Tak więc każda z trzynastu grup, pracując nad redakcją nowych kanonów, ma za zadanie — w ostatniej fazie — ustalić i przedkładać konkretne propozycje co do nowego prawa.

¹ „Communicaciones” 1 (1969) 135; Zob. Wójcik W., *Postęp prac nad rewizją Kodeksu Prawa Kanonicznego*, „Prawo Kanoniczne” 15 (1972) nr 1—2, s. 277—278.

² „Communicaciones” 2 (1973) 179—188.

³ „Communicaciones” 1 (1969) 44 oraz 2 (1973) 189—194.

⁴ „Communicaciones” 1 (1969) 44—45; Zob. „Communicaciones” 2 (1973) 189.

⁵ „Communicaciones” 1 (1969) 44.

Blizszy sposób działania grup konsultorskich ustalił przewodniczący Komisji Kodyfikacyjnej w tzw. *Ordo procedendi*⁶. Oto ważniejsze postanowienia tego dokumentu.

Każdy zespół konsultorów, złożony z liczby od 8 do 14 członków, posiada własnego relatora. Poszczególne zespoły zbierają się w Rzymie według terminów ustalonych w kalendarzu prac. Na tego rodzaju posiedzeniach konsultorzy rozpatrują i dyskutują kwestie przedłożone im uprzednio przez kierownictwo Komisji Kardynalskiej. Każdy konsultor ma obowiązek przestudiować wcześniej dane zagadnienie i sporządzić odpowiednie wotum, które ma z kolei wysłać do kierownictwa wspomnianej Komisji nie później niż na miesiąc przed planowaną sesją zespołu konsultorskiego. Sekretariat Komisji Kodyfikacyjnej, zebrawszy wota poszczególnych konsultorów danej grupy, powiela je i przekazuje relatorowi zainteresowanej grupy, a jeśli to jest możliwe, to i pozostałym członkom zespołu.

Podczas sesji danej grupy jej relator przedkłada kolejne kwestie referując jednocześnie opinie poszczególnych konsultorów, zawarte w ich wotach. W ten sposób inicjuje się dyskusję zmierzającą do ustalenia proponowanego schematu nowych kanonów. Relatorowi służy pomocą notariusz, którego zadaniem jest sporządzanie protokołu z każdej sesji oraz przechowywanie akt.

Na sesje każdego zespołu konsultorskiego przybywa zawsze jeden z sekretarzy Komisji Kodyfikacyjnej i on też posiedzeniu przewodniczy. Jedynie podczas jego nieobecności przewodnictwo sesji należy do jednego z konsultorów grupy, wyznaczonego przez przewodniczącego wymienionej Komisji. Przewodniczący sesji udziela zebranemu zespołowi odpowiednich informacji ułatwiających jego pracę oraz jej koordynację z dokonaną już pracą innych grup.

Konsultorzy podejmują najpierw studia nad odnośnymi kwestiami, a redagując następnie nowe kanony winni uwzględniać zasadnicze normy i kryteria podane w dokumencie *Principia quae Codicis Juris Canonici recognitionem dirigant*. Używana w redakcji kanonów terminologia winna być jednolita a styl taki, by oddawał właściwą naturę ustawodawstwa kościelnego oraz ducha Soboru Watykańskiego II.

Po odbyciu każdej sesji relator wraz z notariuszem a pod kierunkiem sekretarza Komisji Kodyfikacyjnej, który posiedzeniu przewodniczył, obowiązany jest ujawnić relację konkluzyjną dokonanej pracy. Winna ona obejmować schemat lub schematy przedłożonych przez zespół kanonów z dodaniem — do poszczególnych przepisów — zasad i metod, na których opierają się zredagowane teksty. Jeśli wszyscy konsultorzy nie są zgodni co do samej redakcji kanonów lub zastosowanych metod, wówczas w proponowanym schemacie należy uwzględnić tę redakcję, za którą opowiedziała się większość członków zespołu. W załączonych zaś do takiego schematu uwagach należy wówczas po-

⁶ Tamże, s. 45.

dać także odnośne projekty i modyfikacje zaproponowane przez mniejszą część grupy ⁷.

Wśród trzynastu grup konsultorów zespół IV pracuje nad rewizją i kodyfikacją w zakresie prawa osobowego dotyczącego duchowieństwa. Początkowo zespół ten nosił tytuł *De clericis*, a następnie otrzymał nazwę *De Sacra Hierarchia*. Składa się on z 7 biskupów i 5 kapłanów, a jego relatorem jest ks. Wilhelm Onclin, drugi sekretarz Komisji Kodyfikacyjnej ⁸. Zadaniem konsultorów jest dokonanie rewizji kanonów części I *De clericis* księgi II K.P.K. oraz przygotowanie nowej redakcji norm prawnych w tej dziedzinie. Wspomniana część I księgi II K.P.K. składa się z dwóch sekcji: *De clericis in genere* oraz *De clericis in specie* ⁹.

Od samego początku powołania do życia zespołu IV konsultorów trwa jego systematyczna praca rewizyjno-kodyfikacyjna. Przejawia się ona m.in. w stosunkowo częstych sesjach grupy. Pierwsze posiedzenie miało miejsce w dniach 24—28 października 1966 r., a więc wkrótce po ukonstytuowaniu się zespołu. Do stycznia 1974 r. konsultorzy odbyli już 13 tego rodzaju posiedzeń, z których każde trwało, na ogół, pięć dni ¹⁰.

Do stycznia 1974 r. konsultorzy grupy IV przygotowali już schematy proponowanych kanonów w zakresie następujących, podanych w kolejności opracowania zagadnień: 1) Przynależność duchownych czyli inkardynacja; 2) Obowiązki i prawa duchownych; 3) Utrata stanu duchownego; 4) Podział terytorialny Kościoła; 5) Synody partykularne i Konferencje Biskupów; 6) Biskupi; 7) Kuria Diecezjalna; 8) Rada Kapłańska; 9) Rada Duszpasterska; 10) Kapituły; 11) Przeszkodzenie i zawakowanie stolicy biskupiej ¹¹.

Pozostały jeszcze do opracowania następujące tematy: 1) Synod Diecezjalny; 2) Proboszczowie; 3) Wikariusze i Rektorzy kościołów; 4) Dziekani ¹². Należy zaznaczyć, iż nawet wymienione wyżej tematy, opracowane już w formie schematów, zanim zostaną przedłożone Komisji Kodyfikacyjnej, muszą być jeszcze raz przestudiowane przez tych samych konsultorów ¹³. Można zatem przypuszczać, iż prawodawcy chodzi z pewnością o taki nowy kształt kościelnej normy prawnej, który

⁷ *Ordo procedendi* — Tamże, s. 45—46.

⁸ „Communicaciones” 2 (1973) 190.

⁹ „Communicaciones” 1 (1972) 39 oraz 2 (1971) 187.

¹⁰ Poszczególne sesje grupy IV odbyły się w następujących terminach: 1) 24—28. X. 1966; 2) 3—8. IV. 1967; 3) 4—7. XII. 1967; 4) 4—7. III. 1968; 5) 16—21. XI. 1968; 6) 14—19. IV. 1969; 7) 2—7. II. 1970; 8) 5—10. X. 1970; 9) 15—20. II. 1971; 10) 13—18. XII. 1971; 11) 15—20. III. 1972; 12) 11—16. XII. 1972; 13) 9—14. IV. 1973 — „Communicaciones” z lat 1969—1973.

¹¹ Zob. „Communicaciones” 2 (1973) 216.

¹² Zob. Tamże.

¹³ Zob. „Communicaciones” 2 (1971) 188.

by gwarantował jej dojrzałość i jakąś trwałość. Nic więc dziwnego, że proces kodyfikacji prawa przebiega powoli¹⁴.

Jakkolwiek sekcja I części I księgi II K.P.K. składa się z 6 tytułów, to jednak rewizji i kodyfikacji prawa w zakresie tytułu IV — *De officiis ecclesiasticis* oraz V — *De potestate ordinaria et delegata* nie dokonuje grupa IV konsultorów. Zagadnienia bowiem omawiane w tych tytułach nie znajdują się w nowym K.P.K. w części *De S. Hierarchia*. Gdy chodzi o urzędy kościelne, w związku z ich nową definicją podaną przez dekret soborowy *Presbyterorum ordinis* (n. 20), nie mogą być omawiane w części „O duchownych”. Podobnie wykonywanie jurysdykcji kościelnej, nie będąc już zastrzeżone wyłącznie duchownym, zostanie omówione w nowym Kodeksie na innym miejscu¹⁵. W związku z tymi, zaistniałymi już w prawodawstwie zmianami, rewizją norm wspomnianych tytułów IV i V zajmuje się zespół III konsultorów — *De personis physicis et moralibus*¹⁶.

Gdy chodzi o sekcję II części I księgi II dotychczasowego Kodeksu, zawierającą krótki wstęp dotyczący podziału terytorialnego Kościoła oraz dwa tytuły — VII (*De suprema potestate deque iis qui eiusdem sunt ecclesiastico iure participes*) i VIII (*De potestate episcopali deque iis qui de eadem participant*), to konsultorom wydało się, iż będzie bardziej w duchu doktryny Soboru Watykańskiego II, gdy tymże tytułom nada się inne nazwy: *De Ecclesia universali* oraz *De Ecclesiis particularibus*¹⁷.

I. Przynależność duchownych czyli inkardynacja¹⁸

W kanonach schematu dotyczącego inkardynacji duchownych omawia się następujące zagadnienia:

1. Zasada przynależności czyli konieczność inkardynacji oraz wspólnoty, do których mogą przynależeć duchowni.

Schemat zachowuje zasadę K.P.K. o konieczności przynależności każdego duchownego do jakiegoś Kościoła partykularnego (diecezji) lub do jakiejś wspólnoty; tak że nie może być duchownych — włóczęgów¹⁹. Pozostaje więc w mocy instytucja inkardynacji.

¹⁴ Zob. *Przemówienie kard. P. Felici, wygłoszone w dniu otwarcia II Międzynarodowego Kongresu Prawa Kanonicznego w Mediolanie (10—15. IX. 1973 r.)* — „L'Osservatore Romano z 12. IX. 1973 r., s. 2.

¹⁵ „Communicaciones” 2 (1971) 187; Zob. motu proprio *Causas matrimoniales*, n. V § 1 — AAS 68 (1971) 442.

¹⁶ „Communicaciones” 2 (1971) 188.

¹⁷ Tamże.

¹⁸ *De clericorum adscriptione seu incardinatione* — „Communicaciones” 2 (1971) 189—191.

¹⁹ Por. kan. 111 § 1 K.P.K.

Jednak obecne warunki duszpasterstwa domagają się, zdaniem konsultorów, dostosowania do nich norm o inkardynacji. Już Sobór Watykański II, w dekrecie *Presbyterorum ordinis*, polecił dokonać w tej dziedzinie pewnych modyfikacji, co znalazło wyraz w odnośnych normach wykonawczych motu proprio *Ecclesiae sanctae* z 6 sierpnia 1966 r.²⁰

Zmieniony zostanie przepis K.P.K. stwierdzający, że przynależność duchownego możliwa jest tylko do jakiejś diecezji lub jakiegoś zakonu. Proponuje się tu normę prawną o szerszym zakresie, która by przewidywała możliwość przynależności duchownego także do Prałatury personalnej lub stowarzyszenia posiadającego — z nadania Stolicy Apostolskiej — prawa inkardynowania własnych członków. Poza tym, w myśl proponowanego przepisu, zamiast terminu *diecezja* użyłoby się terminu *Kościół partykularny*. Byłby to termin o szerszym zakresie, obejmujący — poza diecezją — także inne, równoznaczne wspólnoty, do których możliwa byłaby inkardynacja, określone przez prawo. Wydaje się, że autorom schematu chodzi tu o wikariaty, prefektury apostolskie itp. Aktualnie, pod względem możliwości inkardynowania, z diecezją zrównana jest Prałatura personalna²¹.

2. Podstawa inkardynacji czyli sposób przez jaki się dokonuje

Według K.P.K. duchowny zyskiwał inkardynację przez przyjęcie tonsury²². Norma ta nie jest już aktualna w związku ze zniesieniem obrzędu tonsury²³. Nie rozstrzygnięto dotychczas kwestii, na jakiej zasadzie czy podstawie będzie się opierać inkardynacja duchownego. Według niektórych konsultorów należałoby zachować tu jakąś specjalną ceremonię, zaś zdaniem innych inkardynacja winna się dokonywać przez przyjęcie subdiakonatu. Rozstrzygnięcie pozostawiono najwyższej władzy w Kościele. Ta zaś ostatnio, w motu proprio *Ad pascendum* z 15 sierpnia 1972 r., ustaliła sposób inkardynacji przez przyjęcie święceń diakonatu²⁴.

Gdy chodzi o zakonników oraz członków stowarzyszeń sprecyzowano ich sposób inkardynacji jako zakonników oraz jako duchownych. Zakonnicy mianowicie jako zakonnicy byłiby inkardynowani do zakonu przez złożenie profesji wieczystej (członkowie stowarzyszeń — przez złożenie wieczystych przyrzeczeń), zaś jako duchowni — przez odpowiednią

²⁰ Dekret *Presbyterorum ordinis*, n. 10; Motu proprio *Ecclesiae Sanctae*, n. 3—4 — AAS 58 (1966) 757—787.

²¹ Zob. *Ecclesiae Sanctae*, n. 4.

²² Kan. 111 § 2.

²³ Zob. motu proprio *Ministeria quaedam*, n. I — AAS 64 (1972) 529—534.

²⁴ n. IX — AAS 64 (1972) 534—540.

ceremonię lub przez przyjęcie subdiakonu. We wspomnianym wyżej motu proprio Prawodawca rozstrzygnął więc i tutaj sposób inkardynacji zakonników jako duchownych tj. przez przyjęcie diakonu.

3. Formalna zmiana inkardynacji

W myśl kan. 112 K.P.K. formalna zmiana inkardynacji duchownego następuje przez otrzymanie od własnego ordynariusza ekskardynacji oraz użycie inkardynacji od ordynariusza innego Kościoła partykularnego. Przepis ten zostaje zachowany, lecz pisma ekskardynacji oraz inkardynacji nie muszą zawierać klauzuli: *perpetue et absolute*. Należy poza tym uczynić łatwiejszą możliwość zmiany inkardynacji, gdy wymaga tego dobro Kościoła.

4. Zmiana inkardynacji *ipso facto*

W nowym prawie należy umieścić normę zawartą w motu proprio *Ecclesiae sanctae*, która sankcjonuje ekskardynację duchownego *ipso facto*, gdy przebywając legalnie w innej diecezji przez pięć lat, wyrazi na piśmie wolę pozostania w tejże diecezji, zarówno własnemu ordynariuszowi, jak i ordynariuszowi diecezji, w której zamierza pozostać, a żaden z nich nie wyrazi pisemnego sprzeciwu w ciągu czterech miesięcy²⁵. Poza tym pozostaje przyczyną zmiany inkardynacji — *ipso facto* — dla zakonników złożenie profesji wieczystej w zakonie, na równi z którą idzie złożenie wieczystego przyrzeczenia w stowarzyszeniu mającym prawo inkardynowania duchownych.

Proponuje się natomiast w schemacie zniesienie kan. 114 K.P.K., przewidującego sposób inkardynacji *ipso facto* przez otrzymanie przez duchownego beneficjum rezydencjalnego w innej diecezji za pisemną zgodą własnego ordynariusza lub za pisemnym jego zezwoleniem odejścia przez duchownego na zawsze z diecezji.

5. Przejście do innego Kościoła partykularnego bez inkardynacji

Proponuje się umieszczenie w nowym Kodeksie przepisu n. 3 §§ 1—4 motu proprio *Ecclesiae Sanctae* dotyczącego wychowania alumnów Seminarium Duchownych w duchu gotowości służenia, w wypadku potrzeby, Kościołowi Powszechnemu oraz możliwości udzielania przez ordynariuszy zezwoleń własnym, odpowiednio przygotowanym duchownym, na pracę w innej diecezji, bez zmiany samej inkardynacji. Poza tym sugeruje się dodanie paragrafu 5, mocą którego duchowny, który legalnie opuścił własną diecezję udając się do innego Kościoła Partykularnego, pozostając nadal inkardynowanym do własnej diecezji,

²⁵ n. 3, § 1.

mógł być — dla słusznej przyczyny i z zachowaniem odnośnych umów — odwołany do własnej diecezji oraz aby w takich okolicznościach i przy zachowaniu wspomnianych warunków duchownych taki mógł być odesłany przez ordynariusza miejsca swego pobytu do własnego Kościoła partykularnego. Schemat nie precyzuje, na czym polegałaby owa *remissio* danego duchownego do jego własnej diecezji. Można przypuszczać, że wyrażałaby się ona w wystosowaniu przez ordynariusza miejsca pobytu duchownego odpowiedniego pisma do tegoż duchownego, w zwolnieniu go z wykonywanych funkcji lub też w odmówieniu mu jurysdykcji.

6. Przyczyny wymagane do godziwej ekskardynacji

Według przepisu kan. 116 K.P.K., do godziwości ekskardynacji wymaga jest istnienie słusznych przyczyn (*iustae causae*) a ponadto wspomina się o tym, że skutek ekskardynacji następuje dopiero z chwilą inkardynacji duchownego do nowej diecezji. Konsultorzy uznali za właściwe opuszczenie tej drugiej części kanonu, gdyż nie dotyczy ona przyczyn aktu inkardynacji. Część tę postanowiono przenieść do kan. 112 jako § 2. Będzie to stosowniejsze zważywszy, że to właśnie kan. 112 mówi o warunkach do ważności wspomnianego aktu prawnego.

Poza tym zaproponowano dodać w kan. 116 wzmiankę o możliwości rekursu jaki przysługiwałby duchownemu w wypadku odmówienia mu ekskardynacji przez biskupa.

7. Przyczyny wymagane do godziwej inkardynacji

Pozostawia się co do istoty przepisy kan. 117, który wymienia warunki godziwej inkardynacji duchownego. Natomiast samo sformułowanie kanonu będzie nieco zmodyfikowane i dostosowane do przedstawionych wyżej zasad.

8. Kompetentna władza dla udzielenia ekskardynacji, inkardynacji oraz zezwolenia na pobyt w innej diecezji.

Przepis kan. 113, który ma sformułowanie negatywne (wyklucza wikariusza generalnego nie mającego specjalnego mandatu oraz wikariusza kapitulnego przed upływem roku od wakansu stolicy biskupiej i bez zgody kapituły) zostanie zmodyfikowany a następnie będzie mówił o zezwoleniu nie tylko na ekskardynację lub inkardynację ale również o zezwoleniu na pobyt w innym Kościele partykularnym przy zachowaniu przynależności do własnej diecezji.

Widać więc, że zaproponowane normy o ekskardynacji oraz inkardynacji są nieco łagodniejsze w stosunku do przepisów kodeksowych. Poddyktowane jest to niewątpliwie szerszym spojrzeniem konsultorów na dobro i potrzeby Kościoła Powszechnego.

II. Obowiązki i prawa duchownych²⁶

Proponowany przez konsultorów schemat zawiera trzy następujące części:

1. Zasady ogólne

Odnośny materiał K.P.K. zawarty jest w dwóch tytułach: II-im — o prawach i przywilejach duchownych i III-im — o obowiązkach duchownych. W nowym ujęciu proponuje się jeden tytuł, który objąłby zarówno obowiązki, jak i prawa duchownych. Według zdania konsultorów zespołu należy pominąć w nowym ujęciu przywileje osób duchownych, owszem należy je całkowicie znieść²⁷. Relator schematu wyjaśnia, że gdy chodzi o zwolnienie duchownych z pewnych obowiązków, jak np. służby wojskowej, to można o tym wspomnieć w części omawiającej obowiązki duchownych w tym sensie, że istniałby obowiązek korzystania przez nich z pewnych zwolnień od obowiązków publicznych, np. służby wojskowej, jakich udziela im społeczność, np. państwo.

Gdy chodzi zaś o cześć należną duchownym, zdaniem konsultorów, będzie stosowniej traktować ją nie tyle jako przywilej osób duchownych, ile raczej jako obowiązek wiernych. Stąd proponuje się umieszczenie wzmianki na ten temat w dziale omawiającym obowiązki wszystkich wiernych. Inne natomiast przywileje duchowieństwa, o których wspomina K.P.K., należy znieść.

Jako rzecz słuszną uznano potwierdzić w schemacie obowiązki ciążące na duchownych oraz określić ich prawa. Ponieważ obowiązki i prawa są najczęściej czymś korelatywnym, dlatego postanowiono umieścić je pod jednym i tym samym tytułem: *De obligationibus et iuribus clericorum*. Warto zauważyć, iż w sformułowaniu K.P.K. najpierw była mowa o prawach, a potem o obowiązkach. Przetworzenie zaproponowane tu przez konsultorów należy chyba uznać za właściwe i bardziej odpowiadające duchowi czasu.

W dziedzinie praw i obowiązków duchownych niektóre dotychczasowe przepisy kodeksowe zostaną zachowane. Jednak cała ta dziedzina prawa jest na nowo porządkowana (*ex integro tractatur*) przy czym należy tu uwzględnić odnośne wskazania soborowe zawarte w dekrecie *Presbyterorum ordinis* oraz postanowienia motu proprio *Ecclesiae Sanctae*, n. 7—8²⁸.

²⁶ *De obligationibus et iuribus clericorum* — „Communicaciones” 2 (1971) 192—196.

²⁷ Chodzi tu o przywileje: *canonis, fori, competentiae, immunitatis* (kan. kan. 119—122 K.P.K.).

²⁸ Schemat nie cytuje żadnego numeru dekretu *Presbyterorum ordinis*, chodzi jednak o nn. 4—7.

2. Obowiązki duchownych

Jednomyślnym zdaniem konsultorów, w szeregu obowiązków osób duchownych, a w szczególności kapłanów, na pierwszym miejscu należy postawić obowiązek dążenia w życiu do doskonałości. Tego rodzaju normę zawiera kan. 124 K.P.K., lecz winien on zostać sformułowany w nowym duchu, dostosowanym do wytycznych dekretu soborowego *Presbyterorum ordinis*, n. 12.²⁹ Jako środki w dążeniu do doskonałości schemat, idąc po linii sugestii wymienionego wyżej dekretu soborowego, wskazuje: świadome i wierne wypełnianie obowiązków duszpasterskich, lekturę Pisma św., kult Eucharystii oraz inne środki uświęcenia o charakterze bardziej powszechnym. Nie wszystkie jednak obowiązki ze wspomnianej dziedziny mają charakter nakazu prawnego, lecz tylko niektóre z nich: codzienne odmawianie godzin kanonicznych według zatwierdzonych ksiąg liturgicznych oraz odprawianie ćwiczeń rekolekcyjnych, stosownie do przepisów prawa partykularnego.

Podkreśla się następnie w schemacie konieczność pogłębiania przez duchownych wiedzy teologicznej, jak również świeckiej, mającej przede wszystkim związek z teologią³⁰.

Gdy chodzi o obowiązek zachowania celibatu, norma zaproponowana w schemacie, ma nieco inne brzmienie niż przepis kan. 132 i kan. 133 K.P.K., i jest zredagowana w duchu nauki i przepisu zawartego w dekrete *Presbyterorum ordinis*³¹. Proponuje się mianowicie, aby obowiązek doskonałej czystości, a więc i celibatu podejmowany był przez kandydatów zmierzających do kapłaństwa w momencie przyjęcia święceń diakonatu. Wyraźnie natomiast podkreśla się, że wspomniany obowiązek zachowania doskonałej czystości a więc i życia w celibacie nie wiąże mężczyzn dojrzałego wieku (*maturioris aetatis*) żyjących w małżeństwie, którzy, według ustaleń Konferencji Biskupów, zatwierdzonych przez ojca św., są promowani do diakonatu stałego³². Tak więc duchowni, którzy nie przyjęli diakonatu mogą zawrzeć małżeństwo, lecz zawierając taki związek tracą *ipso facto* przynależność do stanu duchownego, chyba że ich małżeństwo okazałoby się nieważne z tytułu wywartego przymusu i zaistniałej stąd bojaźni. Nie dotyczy to kandydatów do stałego diakonatu będących poważnego wieku, tzn. w wypadku zawarcia przez nich małżeństwa nie tracą przynależności do stanu duchownego.

Należy zauważyć, iż obowiązujące już normy zawarte w motu proprio Pawła VI *Ad pascendum* z 15 sierpnia 1972 r. oraz w motu proprio *Ministeria quaedam* z tego samego dnia, wcieliły w życie niektóre propozycje schematu w dziedzinie omawianego zagadnienia. Po znie-

²⁹ W cytowanym numerze dekretu mówi się o świętości życia prezbiterów.

³⁰ Por. *Presbyterorum ordinis*, n. 19.

³¹ N. 16.

³² Zob. motu proprio *Ad pascendum*, nn. V—VI.

sieniu mianowicie święceń subdiakonu obowiązek zachowania czystości i celibatu związany jest z przyjęciem święceń diakonu. Nieaktualna jest już następnie propozycja schematu odnośnie utraty stanu duchownego przez zawarcie małżeństwa przez duchownych, którzy nie przyjęli jeszcze diakonatu. Do stanu duchownego bowiem włącza obecnie dopiero diakonat³³.

Jako konsekwencję normy o obowiązku zachowania doskonałej czystości i celibatu schemat podaje ogólną normę, mocą której duchowni nie mogą zatrzymywać u siebie lub odwiedzać kobiet, co do których może istnieć podejrzenie. Pozostawia się natomiast prawu partykularnemu ustanowienie bardziej dokładnych norm tej materii.

Zaleca się następnie duchownym, podobnie jak to czyni kan. 134 K.P.K., wspólnotę życia, na ile może być ona zachowana.

Odnosnie stroju duchownych oraz noszenia tonsury, o czym w kan. 136 K.P.K., schemat podaje nowe normy. Znosi mianowicie obowiązek noszenia tonsury, a gdy chodzi o strój mówi o obowiązku noszenia odpowiedniego stroju duchownego, stosownie do norm wydanych przez Konferencję Biskupów oraz prawomocnych zwyczajów miejscowych³⁴. Nie wspomina się poza tym w proponowanym kanonie o zakazie używania pierścienia bez zezwolenia prawa lub indultu apostolskiego, o czym wzmiankował cytowany wyżej kanon.

Następnie proponuje się wprowadzenie nowego przepisu dotyczącego obowiązku prowadzenia życia skromnego, w duchu ubóstwa oraz właściwego użytku dóbr materialnych. Norma mianowicie poleca, aby dochody uzyskiwane przez duchownych z okazji wykonywania przez nich urzędów kościelnych służyły na godziwe utrzymanie szafarzy i wypełnianie przez nich obowiązków własnego stanu. Zaś to, co pozostaje, powinno być przeznaczone dla dobra Kościoła oraz na dzieła miłości.

Zachowuje się normę kodeksową z kan. 138 o powstrzymaniu się przez duchownych od tego wszystkiego, co przynosi ujmę stanowi duchownemu. Natomiast określenie tego rodzaju zajęć, czynności itp. pozostawia się Soborom partykularnym (synodom), Konferencjom Episkopatu oraz ustawodawstwu Kościołów partykularnych. Podobnie zostanie zachowany przepis kan. 139 K.P.K. o obowiązku unikania przez duchownych tego wszystkiego, choćby godziwego, co jest obce stanowi duchownemu. Jednak nie wszystkie szczegóły wymienionego kanonu zostaną zachowane w mocy, zważywszy na współczesne warunki życia.

Schemat zawiera następnie przepis zabraniający duchownym dobrowolnego wstępowania do wojska, jak również przyjmowania pewnych urzędów publicznych oraz nakazujący korzystanie z przywilejów, jakich udzielają duchownym prawodawstwa świeckie własnych krajów.

³³ Zob. Tamże, n. IX.

³⁴ Obrzęd tonsury został już niesiony. Zob. *Ministeria quaedam*, n. I.

W związku z takim sformułowaniem nie będzie już mowy, jak to wyżej zaznaczono, o przywilejach osób duchownych.

Gdy chodzi o kan. 141, zakazujący duchownym brania udziału w wojnach domowych lub rozruchach politycznych, to konsultorzy — jednomyślnie — postanowili wprowadzić na początku normy część o charakterze pozytywnym, nakazującą duchowieństwu przyczynianie się do szerzenia zgody między ludźmi. Dodaje się poza tym nową normę zakazującą duchownym aktywnego udziału w stronnictwach politycznych, chyba że wymaga tego, zdaniem kompetentnej władzy kościelnej, korzyść Kościoła lub dobro wspólne.

Zachowany zostanie przepis kan. 142, zakazujący duchownym zajmowania się handlem, z uwzględnieniem wszakże pewnych wyjątków, za zgodą właściwej władzy.

Podobnie aktualny będzie nakaz kan. 143, dotyczący obowiązku rezydencji w diecezji i nie opuszczania jej na znaczny okres czasu. Samo zaś określenie tego czasu zostawia się prawu partykularnemu.

Schemat przewiduje pozostawienie normy kan. 127, polecającej duchownym obowiązek czci i posłuszeństwa dla władzy oraz kan. 128 o obowiązku przyjęcia i wypełniania powierzonych przez nią duchownemu obowiązków.

Ponadto konsultorzy proponują wprowadzenie nowego przepisu o obowiązku uznawania i popierania przez duchownych własnego posłannictwa wiernych w Kościele, współpracy z innymi duchownymi oraz troski, zwłaszcza kapłanów, o powołania kapłańskie i zakonne⁵⁵.

Omówiona wyżej część schematu podaje propozycje jedynie ogólne, zaś bliższe określenie tej dziedziny prawa pozostawia ustawodawstwu partykularnemu.

3. Prawa duchownych

Proponowane są tutaj przez konsultorów przepisy ogólne, podobnie jak w dziedzinie wyżej omówionej.

Przede wszystkim mówi się o schemacie o zdatności duchownych do uzyskiwania urzędów, do wykonywania których wymagana jest władza święceń lub władza jurysdykcji. Należy zauważyć, iż wszyscy konsultorzy są zdania, że nie można w nowym ujęciu mówić o prawie duchownych do beneficjów, jak to formułuje K.P.K.⁵⁶ Beneficjum jest bowiem elementem dodanym do urzędu (*beneficium propter officium*). Poza tym ulega zmianie przepis kan. 118, mocą którego jedynie duchowni mogą być podmiotem władzy jurysdykcyjnej. Obecnie bowiem i świeccy mogą uczestniczyć w tej władzy⁵⁷. Proponuje się zatem następujące sformułowanie: „*Soli clerici obtinere possunt officia ad quo-*

⁵⁵ Por. *Presbyterorum ordinis*, nn. 8, 9 i 11.

⁵⁶ Kan. 118.

⁵⁷ M.in. świeccy mężczyźni mogą pełnić funkcje sędziów kościelnych na mocy motu proprio *Causas matrimonialis*, n. V § 1.

rum exercitium requiritur potestas ordinis aut potestas iurisdictionis ecclesiasticae in ordine sacro innixa". Relator zaznacza, że jest to jednak norma jeszcze nie w pełni określona. Pozostaje bowiem do rozstrzygnięcia przez najwyższą władzę w Kościele, do jakich granic władza jurysdykcyjna może być powierzona wiernym świeckim. Dopiero po rozwiązaniu tej kwestii można będzie sprecyzować, jaka władza jurysdykcyjna pozostaje zarezerwowana dla duchownych i jakie urzędy kościelne mogą być powierzone jedynie duchownym.

Następnie proponuje się umieszczenie wzmianki o innych prawach osób duchownych, o których nie wspomina K.P.K. Chodziłoby tu o następujące uprawnienia: prawo do współpracy z własnym biskupem w wykonywaniu urzędu, prawo do otrzymania jakiegoś zajęcia (*ministerium*) kościelnego, gdy spełniają się przepisane prawem warunki, prawo do wystarczającego czasu na wykorzystanie pomocy duchowych i na doskonalenie formacji intelektualnej, prawo do łączenia się z innymi celem troski o życie wewnętrzne lub w innych celach właściwych stanowi duchownemu, prawo do należnego czasu wakacji, który to czas bliżej ma określić ustawodawstwo partykularne, prawo do otrzymywania godziwego i stosownego wynagrodzenia, tak by można było zaradzić właściwie pojętej trosce o przyszłość, opiece sanitarnej oraz własnemu utrzymaniu w przypadkach choroby, niemocy albo starości, wreszcie prawo rekursu do kompetentnej władzy kościelnej w celu dochodzenia własnych praw stanu duchownego.

Konsultorzy są zdania, że niektóre z wyżej wymienionych uprawnień domagają się ściślejszego określenia. Sądzą poza tym, że wiele z dotychczasowych praw osób duchownych, o których wspomina K.P.K., należy przenieść do działu traktującego o prawach wszystkich wiernych.

Przedstawiony schemat wydaje się przede wszystkim trafniej — w stosunku do K.P.K. — określać wzajemną relację praw i obowiązków stanu duchownego akcentując i stawiając na pierwszym miejscu te ostatnie. Słuszne jest zniesienie przywilejów stanu duchownego, które zresztą w praktyce — w ostatnich czasach — nie znajdowały większego zastosowania. Można się w tym dopatrzeć m.in. wyraźniejszego niż dotychczas podkreślenia momentu służebności kapłaństwa hierarchicznego i tych, którzy w nim partycypują.

III. Utrata stanu duchownego ³⁸

Przed wszystkim schemat zmienia sam tytuł, jaki zawiera w tej mierze K.P.K. — *De reductione clericorum ad statum laicalem* proponując, za jednomyślną sugestią konsultorów, tytuł: *De amissione status*

³⁸ *De amissione status crelicalis* — „Communications” 2 (1971) 196—197.

clericalis. Sformułowanie kodeksowe raziło członków zespołu z uwagi na zawarte w nim niejako pomniejszenie stanu świeckiego.

Proponuje się następnie ustalenie sposobów utraty stanu duchownego przy czym podaje się odrębne normy dla tych, którzy przyjęli wyższe święcenia a inne dla tych, którzy tego rodzaju święceń nie posiadają³⁹. I tak, podaje się następujące sposoby utraty stanu duchownego dla duchownych wyższych święceń: reskrypt Stolicy Apostolskiej udzielony na prośbę samego duchownego, wyrok sądowy nakładający karę degradacji oraz wyrok sądowy lub dekret administracyjny, wydane na wniosek duchownego. Według K.P.K. duchowny mógł utracić stan duchowny na skutek wyroku sądowego, gdy przyjął wyższe święcenia pod wpływem bojaźni ciężkiej a zarazem potem nie uznał swoich święceń⁴⁰. Tymczasem proponowana norma schematu, zdaniem konsultorów bardziej właściwa, przewiduje możliwość utraty stanu duchownego w drodze wyroku sądowego lub dekretu administracyjnego także wówczas, gdy duchowny przyjął wyższe święcenia nie będąc wprawdzie pod wpływem przymusu ciężkiego lecz nie miał pełnej swobody działania z powodu jakiejś innej przyczyny albo też wtedy, gdy zainteresowany udowodni, że cierpi na poważną chorobę, która czyni go niezdolnym do podjęcia lub zachowania obowiązku czystości i celibatu, wynikających z kan. 132 K.P.K.

Określa się nadto skutki utraty stanu duchownego. Kan. 213 stanowi o zwolnieniu duchownego, przeniesionego do stanu świeckiego reskryptem Stolicy Apostolskiej lub nałożeniem kary degradacji, od wszystkich obowiązków stanu duchownego z wyjątkiem wszakże obowiązków zachowania celibatu. W schemacie natomiast proponuje się regułę ogólną, na mocy której każdy, kto utracił stan duchowny stosownie do przepisów prawa, tym samym też traci prawa stanu duchownego oraz urzędy, które temuż stanowi są zarezerwowane, ale nie jest związany żadnymi obowiązkami właściwymi stanowi duchownemu. Następnie proponuje się przepis odnośnie statusu prawnego tych duchownych wyższych święceń, którzy złożyli prośbę o przeniesienie ich do stanu świeckiego. Otóż proponowana norma sugeruje, że takiemu duchownemu nie wolno w międzyczasie (tzn. do ewentualnego uzyskania odnośnego reskryptu, wyroku lub dekretu) wykonywać żadnego urzędu kościelnego i żadnych funkcji związanych z posiadanymi święczeniami, natomiast pozostaje on związany wszystkimi obowiązkami stanu duchownego z wyjątkiem obowiązku odmawiania godzin kanonicznych.

W zakończeniu mówi się o powtórnym przyjęciu do stanu duchownego. Proponuje się zachowanie w tym względzie dotychczasowych przepisów kan. 212 §§ 1 i 2 K.P.K.

Zmiana nazwy tytułu, zaproponowana przez zespół, wydaje się słuszna i bardziej odpowiadająca doktrynie Soboru Watykańskiego II.

³⁹ Por. *Ad pascendum*, n. IX.

⁴⁰ Kan. 214.

Właściwe jest także zrewidowanie dotychczasowych sposobów utrzymania stanu duchownego i zaproponowanie nowych. Wreszcie bardzo trafne i pożyteczne jest określenie wyraźnej sytuacji prawnej tych duchownych wyższych święceń, którzy złożyli petycje o przeniesienie ich do stanu świeckiego a sprawa nie została jeszcze rozstrzygnięta.

IV. Podział terytorialny Kościoła ⁴¹

Proponowany schemat jest wynikiem rewizji norm K.P.K. zawartych w kanonach: 215—217. Tak jak w K.P.K. wspomniane kanony, traktujące o podziale terytorialnym Kościoła, nie noszą żadnego tytułu stanowiąc jedynie wstęp sekcji II — *De clericis in specie*, tak w nowym ujęciu proponuje się nadanie tego rodzaju normom wyraźnego tytułu: *De circumscriptionibus ecclesiasticis*. W ramach tego tytułu schemat zawiera jeden kanon wstępny oraz dwie części przepisów: *De ecclesiis particularibus* oraz *De Provinciis ecclesiasticis et Regionibus ecclesiasticis*.

Kanon wstępny zawiera trzy paragrafy. W pierwszym podaje się ogólne wyjaśnienie o podziale terytorium Kościoła. Stwierdza się mianowicie, że w Kościele Powszechnym Łacińskim istnieją Kościoły partykularne tj. diecezje oraz inne wspólnoty wiernych, które w prawie zrównane są z diecezjami. Kościoły zaś partykularne i zrównane z nimi wspólnoty łączą się w różne Prowincje kościelne, a te mogą się łączyć w różne Regiony kościelne.

Paragraf drugi stanowi wspólną normę dotyczącą ustanawiania, znoszenia i dokonywania innowacji Kościołów partykularnych, Prowincji kościelnych oraz Regionów kościelnych zastrzegając wymienione akty prawne Stolicy Apostolskiej, przy wysłuchaniu przez nią zdania zainteresowanych Konferencji Episkopatu.

Natomiast w paragrafie trzecim proponowana jest norma generalna, której brak zresztą w K.P.K., przyznająca osobowość kanoniczną czyli prawną Kościołom partykularnym, Prowincjom kościelnym i Regionom kościelnym, prawnie erygowanym.

1. O Kościołach partykularnych

A) Określenie Kościołów partykularnych i wspólnot z nimi zrównanych.

Schemat, nawiązując do nauki soborowej zawartej w konstytucji dogmatycznej *Lumen gentium* stwierdza, że jedyny Kościół Katolicki czyli Powszechny żyje w Kościołach partykularnych i z nich się składa.

⁴¹ *De circumscriptionibus ecclesiasticis* — „Communications” 1 (1972) 39—44.

Kościół partykularne ukształtowane są na podobieństwo Kościoła powszechnego, a podstawą i fundamentem jedności są w nich biskupi⁴².

Kościółem partykularnym w pełnym i właściwym tego słowa znaczeniu jest diecezja, czyli część Ludu Bożego, która została powierzona pieczy duszpasterskiej danego biskupa, przy współdziałaniu prezbiterów. Nawiązując do sformułowania dekretu soborowego *Christus Dominus* proponuje się podanie tej samej definicji diecezji, którą podaje tenże dekret: „*Dioecesis est populi Dei portio, quae Episcopo cum cooperativa presbyterii pascenda conceditur, ita ut, pastori suo adhaerens ab eoque per Evangelium et Eucharistiam in Spiritu Sancto congregata, Ecclesiam particularem constituat, in qua vere inest et operatur Una Sancta et Apostolica Christi Ecclesia*”⁴³.

Z Kościołem partykularnym są zrównane w prawie inne wspólnoty wiernych: Wikariat Apostolski, Prefektura Apostolska, Prałatura lub Opactwo z własnym ludem chrześcijańskim (nazwane w K.P.K. Prałatura udziałną i Opactwem udziałnym) oraz Administratura Apostolska. Poza tymi na równi z diecezją pozostaje także Prałatura personalna, chyba że co innego wynika z natury rzeczy lub z przepisu prawnego⁴⁴.

Opactwo i Prałaturę z własnym ludem (w Kodeksie „udzielne”) określa się w schemacie jako wspólnotę wiernych, których powierza się opiece duszpasterskiej danego Opata lub Prałata jako właściwego pasterza, a która to wspólnota nie stanowi diecezji z uwagi na specjalne okoliczności lub na jej charakter personalny, np. Prałatura polowa, zwana również Wikariatem polowym.

Wikariat Apostolski i Prefektura Apostolska stanowią również część Ludu Bożego, która — z uwagi na szczególne okoliczności — nie stanowi jeszcze diecezji. Troska duszpasterska wiernych tego rodzaju Kościołów zostaje powierzona Wikariuszom Apostolskim lub Prefektem Apostolskim, którzy sprawują ją w imieniu Ojca św.

Administracja Apostolska jest podobnie częścią Ludu Bożego nie będąc diecezją na skutek specjalnych i poważnych przyczyn. Opiekę duszpasterską nad wiernymi sprawuje w takiej jednostce Administrator Apostolski występując w imieniu papieża.

B) Oznaczenie granic Kościołów partykularnych i wspólnot z nimi zrównanych.

Jako zasadę schemat podaje zdeterminowanie diecezji czy innej wspólnoty partykularnej określonym terytorium, które obejmuje wszystkich wiernych, którzy je zamieszkują⁴⁵. Podkreśla się jednak, że tery-

⁴² Por. konstytucja *Lumen gentium*, n. 23.

⁴³ N. 11.

⁴⁴ Zob. *Ecclesiae Sanctae*, n. 4; Por. „*Communications*” 2 (1971) 189—190.

⁴⁵ Por. dekret *Christus Dominus*, nn. 22—23 oraz motu proprio *Ecclesiae Sanctae*, n. 4; Zob. „*Communications*” 2 (1971) 189—190.

torium nie stanowi elementu konstytutywnego Kościoła partykularnego, lecz jedynie element oznaczenia (*elementum determinativum*) części Ludu Bożego. Stąd regułą może być oznaczenie części Ludu Bożego określonym terytorium, lecz dopuszczalne jest również, gdy przemawia za tym pożytek, stosowanie — wraz z terytorium — innych kryteriów, jak np. obrządku, narodowości itp., określających wspólnotę wiernych⁴⁶.

Od omówionej zasady dopuszczalne są wyjątki, o których decyduje Stolica Apostolska, wysłuchawszy zdania zainteresowanych Konferencji Biskupów. I tak, na tym samym terytorium mogą być erygowane różne diecezje lub prałatury według kryterium odmiennego obrządku wiernych czy też innych motywów. Z innych racji niż odmienność obrządku mogą być także ustanawiane — dla pewnej grupy wiernych — Prałatury Personalne, nie oznaczone żadnym terytorium⁴⁷.

C) Podział Kościołów partykularnych i zrównanych z nimi wspólnot

a) Parafie

Każda diecezja lub inna, zrównana z nią w prawie wspólnota winna być — gdy chodzi o terytorium — podzielona na parafie, które również są wspólnotami wiernych czyli częściami Ludu Bożego, którego pieczę duszpasterską powierza się proboszczom. Należy zaznaczyć iż schemat znosi podział na parafie i quasi — parafie.

Erekcja, znoszenie i wszelkie innowacje dotyczące parafii zastrzeżone są wyłącznie Biskupowi diecezjalnemu (rezydencjalnemu), przy wysłuchaniu zdania Rady Kapłańskiej. Wikariusz generalny i Wikariusz biskupi nie mogą dokonywać tego rodzaju aktów prawnych bez specjalnego mandatu.

Zasadniczo parafie winny być utworzone według podziału terytorialnego. Jednak przewiduje się także możliwość ustanowienia przez Biskupa diecezjalnego — po wysłuchaniu zdania Rady Kapłańskiej — parafii personalnych, gdy, i jak długo, wymaga tego pożytek duszpasterski. Tak np. wymienia się wspólnotę obrządku, narodowości i język jako przykładowe kryteria w tworzeniu parafii personalnych. Nie jest to jednak wyliczenie taksatywne schematu, gdyż wspomina się ponadto ogólnie o innych przyczynach. Nie jest już więc wymagany indult Stolicy Apostolskiej do erekcji parafii personalnych, wymagany z przepisu kan. 216 § 4⁴⁸.

Erygowana kanonicznie parafia nabywa z samego prawa osobowość prawną.

⁴⁶ Por. *Principia quae Codicis Iuris Canonici recognitionem dirigant*, Civ. Vaticana 1957, s. 15; Zob. „Communicationes” 1 (1969) 84.

⁴⁷ Por. *Presbyterorum ordinis*, n. 10 oraz *Ecclesiae Sanctae*, n. 4.

⁴⁸ Por. *Ecclesiae Sanctae*, n. 21 § 3.

b) Dekanaty

Stosownie do konieczności działalności duszpasterskiej, Biskup diecezjalny winien ustanowić dekanaty czyli archiprezbiteraty (*vicariatus foranei, decanatus, archipresbyteratus*) przy czym ma tu wysłuchać zdania Rady Kapłańskiej. Dekanat winny tworzyć parafie sąsiadujące ze sobą, tak aby można było prowadzić pracę duszpasterską wspólnie dla różnych parafii⁴⁹.

c) Rejony diecezjalne

Biskup diecezjalny, wysłuchawszy zdania Rady Kapłańskiej, może erygować, gdy wymaga tego pożytek duszpasterski, Rejony diecezjalne (*districtus dioecesiani*), na czele których stoją Wikariusze biskupi.

2. O Prowincjach kościelnych i Regionach kościelnych

A) Prowincje kościelne

Jako normę ogólną podaje się obowiązek erygowania Prowincji kościelnych, w skład których wchodzić okoliczne Kościoły partykularne. Wspomina o tym dekret soborowy *Christus Dominus*⁵⁰. Proponuje się zatem przepis, mocą którego wszystkie i poszczególne diecezje i zrównane z nimi wspólnoty powinny należeć do jakiejś Prowincji kościelnej, tak aby nie było już diecezji tzw. wyjętych.

Poza tym schemat przewiduje przepis mówiący, że poszczególne Prowincje kościelne podlegają władzy Synodu prowincji oraz Metropolicie, stosownie do przepisów prawa, zaś Prowincje nie należące do Regionu kościelnego — Konferencji Biskupów, również w myśl prawa.

B) Regiony kościelne

Proponuje się zasadę o obowiązku erygowania Regionów kościelnych, złożonych z różnych Prowincji kościelnych w tym samym kraju lub znajdujących się na tym samym terytorium⁵¹. Tego rodzaju jednostki terytorialnej Kościoła nie zna K.P.K.

Gdy chodzi o ustanawianie Regionów kościelnych, konsultorzy przedstawili następujące normy:

a) Sąd i decyzja o erygowaniu Regionów kościelnych należy do Stolicy Apostolskiej, która wysłucha w tej sprawie zdania zainteresowanych Konferencji Biskupów.

⁴⁹ Por. Tamże, n. 19.

⁵⁰ N. 40, 2°.

⁵¹ Zob. *Christus Dominus*, n. 40, 3°.

b) Regułą winno być to, by Region kościelny obejmował wszystkie Prowincje kościelne danego kraju. Jednakże, z uwagi na okoliczności dotyczące osób i spraw, mogą być ukonstytuowane Regiony kościelne, w skład których wchodziłyby bądź tylko niektóre Prowincje kościelne danego kraju, bądź też prowincje kilku krajów. Tak więc, mogłoby istnieć kilka regionów w jednym kraju, podobnie jak kilka krajów mogłoby wchodzić w skład jednego i tego samego Regionu kościelnego.

c) Regiony kościelne podlegają władzy Synodów regionalnych oraz Konferencjom Biskupów regionu, stosownie do przepisów prawa. Wypada zauważyć, że K.P.K. nie znał terminu „synod regionalny”, natomiast wspominał o wynodach plenarnych. Konsultorzy utożsamiają tego rodzaju zgromadzenia.

d) Regiony kościelne mogą być podzielone na Okręgi regionalne (*districtus regionales*), którym przewodzi Konferencja Biskupów tychże okręgów.

Jak widać z powyższego, schemat dokonuje szeregu uproszczeń i uściśleń w stosunku do ustawodawstwa kodeksowego a także wprowadza nowe, nieznanne Kodeksowi instytucje, jak np. Regiony kościelne, Okręgi regionalne itp. Godne podkreślenia jest to, iż schemat akcentuje bardzo integralny związek Kościołów partykularnych z Kościołem Powszechnym. Zwrócenie zaś uwagi na to, że terytorium stanowi tylko element oznaczenia części Ludu Bożego całego Kościoła a nie element konstytutywny, wydaje się być niejako pogłębieniem teologii Kościoła.

V. Sobory partykularne i Konferencje Biskupów⁵²

Schemat dotyczy rewizji tytułu VII części *De clericis*, objętego kanonami: 281—292 oraz omawia instytucję Konferencji Biskupów uwzględniając przepisy zawarte w dekrecie Soboru Watykańskiego II *Christus Dominus* (n. 37—38) i w motu proprio *Ecclesiae Sanctae* (I, n. 41). Składa się z kanonu wprowadzającego oraz z dwóch części dotyczących kolejno: Synodów partykularnych i Konferencji Biskupów.

Kanon wstępny mówi o celu i konieczności Soborów partykularnych oraz Konferencji Biskupów, przez które to instytucje biskupi poszczególnych Regionów i Prowincji kościelnych wykonują łącznie swoje zadania pasterskie⁵³.

1. Sobory partykularne

Wśród Soborów partykularnych wyróżnia się: Synody regionalne, znane K.P.K. jako tzw. plenarne oraz Synody prowincjonalne. Pierwsze przewidziane są dla wszystkich Kościołów partykularnych danego Re-

⁵² *De conciliis particularibus et de Episcoporum Conferentiis* — „Communications” 1 (1972) 44—50.

⁵³ Zob. *Christus Dominus*, nn. 3, 36 i 37.

gionu kościelnego, drugie zaś — dla wszystkich Kościołów partykularnych tej samej Prowincji kościelnej.

A) Czas odbywania Synodów

K.P.K. przepisuje odbywanie Synodów prowincjonalnych przynajmniej co 20 lat, zaś na odbywanie Synodów plenarnych zezwala wówczas, gdy wydaje się to pożyteczne ordynariuszom wielu prowincji kościelnych, po uzyskaniu zgody papieża⁵⁴.

W projekcie konsultorów natomiast podaje się regułę przeciwną. I tak, Synod regionalny a więc dla całego Regionu kościelnego, winien się odbywać przynajmniej co 20 lat oraz wtedy, gdy uzna to za konieczne lub pożyteczne Konferencja Biskupów regionu, uzyskawszy zgodę Stolicy Apostolskiej. Synod prowincjonalny, w tych prowincjach, które nie należą do Regionu kościelnego, powinien mieć miejsce również co 20 lat oraz wówczas, gdy wydaje się to pożyteczne biskupom. Natomiast Synod prowincjonalny tych Prowincji kościelnych, które należą do regionów kościelnych może się odbywać tylekroć, ilekroć wydaje się to stosowne większej części biskupów prowincji.

Projekt przypisuje więc, jak to zresztą wyraźnie zauważa relator schematu, większe znaczenie Synodowi regionalnemu akcentując konieczność — w czasach obecnych — współpracy wszystkich biskupów danego kraju. Sprzyja to szerzeniu i obronie wiary, jak również skuteczniej przyczynia się do zachowania karności kościelnej.

B) Zwotywanie i przewodnictwo na Synodach

Zwoływanie Synodu regionalnego oraz prowincjonalnego, ustalenie miejsca ich odbycia — w granicach terytorium regionu lub prowincji oraz ustalenie przedmiotu obrad, jak również przenoszenie, przedłużanie i zamykanie tego rodzaju zgromadzeń należy: a) dla Synodu regionalnego — do Konferencji Biskupów Regionu kościelnego; b) dla Synodu prowincjonalnego — do Metropolity wraz z biskupami sufraganami Prowincji kościelnej. Podczas wakansu stolicy metropolitalnej Synod prowincjonalny nie może się odbywać.

Gdy chodzi o przewodnictwo w synodach, to należy ono: a) na Synodzie regionalnym — do biskupa, wybranego przez Konferencję Biskupów i — po zatwierdzeniu — ustanowionego przez Stolicę Apostolską; b) na Synodzie prowincjonalnym — do Metropolity, a w wypadku jego prawnego przeszkodzenia — do jednego z biskupów sufraganów prowincji, wybranego przez innych sufraganów.

C) Uczestnicy Synodów regionalnych i prowincjonalnych

Następujące osoby powinny być wezwane na Synody — regionalny i prowincjonalny — mając na nich głos stanowczy: Biskupi diecezjalni

⁵⁴ Kan. kan. 281 i 283.

regionu lub prowincji, wszyscy ordynariusze miejsc z wyjątkiem wikariuszów generalnych i wikariuszów biskupich, biskupi koadiutorzy i biskupi pomocniczy danego regionu lub prowincji oraz inni biskupi tytularni, wykonujący na danym terytorium specjalne zadania z ramienia Stolicy Apostolskiej lub Konferencji Biskupów⁵⁵.

Mogą zaś być wezwani na wspomniane synody także inni biskupi tytularni przebywający na danym terytorium. Przysługuje im wówczas bądź głos decydujący, bądź doradczy — w zależności od rozstrzygnięcia tego, do kogo należy zwołanie synodu.

Ponadto powinni być wezwani na obydwaj rodzaje synodów, lecz powyżej z głosem doradczym: wikariusze generalni i wikariusze biskupi danego terytorium, wyżsi przełożeni instytutów zakonnych i świeckich, wybrani przez wyższych przełożonych Instytutów mających siedzibę na terytorium regionu lub prowincji, w liczbie określonej przez Konferencję Biskupów lub biskupów Prowincji kościelnej, rektorzy Uniwersytetów Katolickich, dziekani fakultetów Teologii i Prawa kanonicznego, mających swą siedzibę w danym terytorium oraz rektorzy Wyższych Seminariorów: wybrani w liczbie, którą należy ustalić przez przełożonych tychże seminariorów.

Mogą być wezwani na wspomniane synody, lecz tylko z głosem doradczym: kapłani — zarówno diecezjalni, jak i zakonni, zakonnicy oraz świeccy: zarówno mężczyźni, jak i kobiety.

Można również zaprosić na synody także inne osoby, wszakże jedynie w charakterze gości (*ut hospites*).

Gdy chodzi o Synody prowincjonalne, to ponadto należy zaprosić na nie kapituły katedralne oraz Radę kapłańską i Radę duszpasterską każdego Kościoła partykularnego, którego ordynariusz ma obowiązek uczestnictwa w synodzie. W tych wszystkich jednak wypadkach mówi się jedynie o dwóch delegatach (z każdego grona), kolegialnie wyznaczonych przez całe gremium. Tego rodzaju uczestnikom synodu przysługuje jednak tylko głos doradczy.

Konsultorzy proponują zachowanie w mocy kan. 287 K.P.K., dotyczącego sprawy udziału w synodach przez zastępcę.

D) Władza i moc obowiązująca dekretów synodalnych

Schemat stawia zasadę bardzo ważką, iż Synodowi regionalnemu oraz Synodowi prowincjonalnemu — każdemu na swoim terytorium — przysługuje władza rządzenia (*potestas regiminis*), przede wszystkim ustawodawcza, z zachowaniem zawsze prawa wyższej instancji. Wskazuje się przy tym dziedziny, w których wspomniana władza może się przejawiać: w tym, co odnosi się do pogłębiania wiary, kierowania wspólną pracą duszpasterską, poprawy obyczajów oraz ogólnej dyscypliny kościelnej.

⁵⁵ Por. *Christus Dominus*, n. 38 oraz *Ecclesiae Sanctae*, n. 41.

Uchwały synodalne, obydwu rodzajów synodów, ujmuje się w dekrety, których promulgacja byłaby możliwa dopiero po ocenie i uznaniu ich przez Stolicę Apostolską. Sposób promulgacji pozostawia się do określenia samemu synodowi. Dekrety synodalne, właściwie promulgowane, mają moc obowiązującą na całym terytorium regionu lub prowincji.

Konsultatorzy grupy zastanawiali się nad kwestią, czy obecnie konieczne jest zachowanie instytucji Synodów regionalnych i prowincjonalnych zważywszy, że istnieje w Kościele nowa instytucja — Konferencja Biskupów, której można by przyznać te kompetencje, które K.P.K. przyznaje wspomnianym synodom⁵⁶. Jednak ci sami konsultatorzy zauważyli, że władza ustawodawcza, przyznana Konferencjom Episkopatu przez Sobór Watykański II w dekrete *Christus Dominus* jest bardziej ograniczona od tej, którą przyznaje się synodom⁵⁷. Poza tym zwrócono uwagę na jeszcze jeden moment: Konferencja Biskupów jest instytucją poniekąd konieczną dla załatwiania spraw bieżących i dla współpracy między poszczególnymi biskupami danego kraju, lecz wydaje się konieczne, by co jakiś czas można było debatować nad sprawami regionu lub prowincji kościelnej w nieco szerszym gronie: nie tylko z udziałem biskupów, którzy są członkami Konferencji Episkopatu. Tymczasem, z natury rzeczy, niemożliwe byłoby zaproszenie tych właśnie innych osób, nie wchodzących w skład Konferencji Biskupów, na każde posiedzenie tejże Konferencji.

2. Konferencje Biskupów

Zaproponowane w tej części kanony opierają się na postanowieniach dekretu *Christus Dominus* (nn. 37—38) oraz na treści norm, zawartych w dokumencie wykonawczym tj. motu proprio *Ecclesiae Sanctae* (I, n. 41). Projekt uwzględnia kilka kolejno przedstawionych zagadnień.

A) Ustanowienie Konferencji Biskupów

Konferencje Biskupów powinny być ustanowione w następujących jednostkach kościelnych: a) w poszczególnych Regionach kościelnych w rozumieniu wyżej podanym (region obejmuje z reguły wszystkie Prowincje kościelne danego kraju); b) w Okręgach regionalnych znajdujących się na terytorium regionu i prawnie erygowanych; c) w Prowincjach kościelnych nie należących do Regionu kościelnego.

Ponadto Konferencje Biskupów można ustanowić — lecz tylko za zgodą Stolicy Apostolskiej — dla kilku jednocześnie Regionów kościelnych (praktycznie dla kilku krajów). Wówczas taka Konferencja nosi nazwę Międzyregionalnej.

⁵⁶ Zob. *Christus Dominus*, n. 38, 4°.

⁵⁷ Nn. 36—38.

B) Członkowie Konferencji Biskupów

W określeniu, kto jest członkiem Konferencji Biskupów konsultorzy sięgnęli do normy zawartej w dekrete *Christus Dominus* (n. 38,2°). Do Konferencji Episkopatu wchodzi więc *ipso iure*: a) wszyscy ordynariusze miejsc z wyjątkiem wikariuszów generalnych i wikariuszów biskupich; b) biskupi koadiutorzy; c) biskupi pomocniczy; d) inni biskupi tytularni pełniący specjalne zadania z ramienia Stolicy Apostolskiej lub Konferencji Biskupów na terytorium podległym tejże Konferencji. Inni biskupi tytularni a także legaci Stolicy Świętej nie są, na mocy samego prawa, członkami Konferencji Episkopatu.

C) Statuty oraz zarząd Konferencji Biskupów

Każda Konferencja Biskupów powinna posiadać własne statuty, zatwierdzone przez Stolicę Apostolską⁵⁸.

Odnosnie do zarządzania Konferencją Biskupów proponuje się następujące normy: a) statuty winny zarządzać posiedzenie plenarne Konferencji, przewidywać stałą Radę Biskupów, Sekretariat generalny Komisji, jak również inne urzędy i komisje, które — zdaniem Konferencji — powinny istnieć; b) każda Konferencja powinna wybrać przewodniczącego oraz określić, kto pełni funkcję zastępcy przewodniczącego w wypadku usprawiedliwionej przeszkody przewodniczącego. Ponadto Konferencja ma obowiązek ustanowienia sekretarza generalnego. Zadaniem przewodniczącego jest przewodniczyć w posiedzeniach plenarnych Konferencji.

D) Konferencje plenarne czyli kongregacje generalne

Proponuje się odbywanie przynajmniej raz w roku — jako obowiązujących — konferencji plenarnych z możliwością odbywania ich poza tym tak często, jak tego wymagają okoliczności, zgodnie ze statutami. Głos stanowczy na tego rodzaju posiedzenia przysługuje: a) z samego prawa: ordynariuszom miejsc, którzy na mocy prawa są członkami Konferencji oraz biskupom koadiutorom z Kościołów partykularnych terytorium; b) na mocy statutów, jeśli to przewidują: biskupom pomocniczym oraz innym biskupom, którzy z prawa należą do Konferencji. Gdy zaś statuty takiej możliwości nie uwzględniają, osoby te cieszą się tylko prawem głosu doradczego.

Gdy chodzi o moc prawną uchwał Konferencji Biskupów, które konsultorzy nazywają dekretami, to posiadają ją tylko wówczas, gdy spełniają się warunki ustalone w dekrete *Christus Dominus*, a więc: a) w dziedzinie, która została powierzona kompetencji Konferencji

⁵⁸ Zob. *Christus Dominus*, n. 38, 3°.

przez prawo powszechne lub specjalny mandat Stolicy Apostolskiej, udzielony zarówno motu proprio, jak i na prośbę biskupów; b) są podjęte zgodnie z prawem przez przynajmniej dwie trzecie tych biskupów, którym przysługuje głos decydujący; c) po zatwierdzeniu ich przez Stolicę Apostolską; d) zostały promulgowane zgodnie z prawem; sposób promulgacji jak również okres *vacatio legis*, winny być określone w statutach przez samą Konferencję⁵⁹.

Gdy realizują się wymienione warunki, dekrety Konferencji Biskupów obowiązują na całym danym terytorium, a dyspensować od nich mogą ordynariusze miejsc jedynie w poszczególnych wypadkach i dla słusznej przyczyny.

Po zakończeniu konferencji plenarnej, jej akta winny być przesłane do Stolicy Apostolskiej.

E) Stała Rada Biskupów

Statuty Konferencji Biskupów winny uwzględniać obowiązek ustanowienia Stałej Rady Biskupów (*Consilium Episcoporum permanens*). Do jej zadań należy: a) troska, aby przedmiot obrad konferencji plenarnych był należycie przygotowany; b) staranie, aby decyzje ustalone na posiedzeniu generalnym zostały polecone właściwemu wykonaniu; c) wykonywanie innych, powierzonych czynności, stosownie do postanowień statutów.

F) Sekretariat generalny

Statuty Konferencji Biskupów powinny także ustanowić i określić Sekretariat generalny (*Secretaria generalis*), do szczególnych zadań którego należy: a) sporządzanie relacji o wszystkich decyzjach i aktach konferencji plenarnych i Rady stałej oraz podawanie ich do wiadomości wszystkim członkom Konferencji Biskupów; b) prowadzenie innych akt na zlecenie przewodniczącego lub Rady stałej; c) przysyłanie akt z posiedzeń plenarnych do Stolicy Apostolskiej z polecenia przewodniczącego; d) podawanie do wiadomości Konferencjom Episkopatu sąsiednich regionów niektórych aktów i dokumentów, z polecenia posiedzeń generalnych Konferencji lub Rady Stałej Biskupów.

G) Relacje pomiędzy różnymi Konferencjami Episkopatu

Idąc za wskazaniem przepisu dekretu *Christus Dominus*, zachęcającym do utrzymywania wzajemnych stosunków pomiędzy różnymi Konferencjami Biskupów, zwłaszcza sąsiednich regionów, konsultorzy proponują taką właśnie normę zachęcającą⁶⁰. Poza tym ustala się, w myśl

⁵⁹ Tob. Tamże, n. 38, 4°.

⁶⁰ N. 38, 5°.

motu proprio *Ecclesiae Sanctae*, że o przedsięwzięciach Konferencji Biskupów mających charakter międzynarodowy należy powiadomić Stolicę Apostolską⁶¹.

Przedstawiony schemat uwzględnia konieczność synodów: regionalnych i prowincjonalnych. Wydaje się, że słusznie eksponuje te pierwsze postulując obowiązek ich odbywania przynajmniej co 20 lat. Rola bowiem synodów prowincjonalnych de facto zmalała.

Ważne jest chyba uwzględnienie szerszego grona osób, m. in. przedstawicieli Rad kapłańskich oraz ludzi świeckich, które by powinny lub mogły brać udział w synodach. Nie bez znaczenia jest także wyraźne stwierdzenie, że wspomnianym rodzajom synodów przynależy *potestas regiminis*.

Gdy chodzi natomiast o Konferencję Biskupów, słusznie uwzględnia się w schemacie to wszystko, co już postanowił w tym względzie Sobór Watykański II oraz *Ecclesiae Sanctae*. Za mało może tylko pozostają sprecyzowane zadania Konferencji Międzyregionalnej.

VI. Biskupi⁶²

Schemat składa się z trzech następujących części:

1. Biskupi w ogólności

A. Pojęcia

Konsultorzy proponują najpierw ustalenie pewnych pojęć i terminów, w oparciu o wskazania Soboru Watykańskiego II, zawarte w konstytucji *Lumen gentium* (nn. 19—22) oraz w dekrecie *Christus Dominus* (n. 2 i n. 4).

Kanon wstępny, w swoim pierwszym paragrafie, podaje następującą definicję biskupów: „*Episcopi, qui ex divina institutione in Apostolorum locum succedunt, per Spiritum Sanctum qui datus est eis, in Ecclesia Pastores constituuntur ut sint et ipsi doctrinae magistri, sacri cultus sacerdotes et gubernationis ministri*”. Określenie to uwypukla potrójną funkcję urzędu biskupiego: nauczanie, uświęcanie i rządzenie. Następnie dodaje się, że podstawą tej potrójnej funkcji jest konsekracja biskupia: „*Episcopi ipsa consecratione episcopali recipiunt cum munere sanctificandi, munera quoque docendi et regendi, quae tamen natura sua non nisi in hierarchica communione cum Collegii Capite et membris exercere possunt*”. Zwraca się więc tutaj uwagę, zgodnie z doktryną soborową, na moment władzy święceń biskupów tj. ich konsekra-

⁶¹ Zob. *Ecclesiae Sanctae*, n. 41 § 4.

⁶² *De Episcopis* — „*Communicationes*” 2 (1973) 217—224.

cji, która — obok zadania uświęcania — uzdalnia również do zadań rządzenia i nauczania⁶³.

Wskazując na ogólne zadania biskupów schemat, w nawiązaniu do nauki soborowej mówi następnie, że wszyscy biskupi zespoleni w kolegium pod przewodnictwem papieża wykonują swoje zadania wobec całego Kościoła. Natomiast poszczególni biskupi spełniają swój urząd w stosunku do wiernych Kościołów partykularnych, którym przewodzą. Ponadto niektórzy biskupi zaradzają niekiedy łącznie wspólnym potrzebom niektórych Kościołów⁶⁴.

Proponuje się z kolei podział biskupów na następujące kategorie: a) biskupi diecezjalni (*episcopi dioecesani*), których K.P.K. określa mianem biskupów rezydencjalnych⁶⁵; b) biskupi tytularni (*episcopi titulares*) czyli ci, którym nie została powierzona jakaś diecezja. Biskupi zaś tytularni dzielą się na biskupów koadiutorów (*episcopi coadiutores*) lub biskupów pomocniczych (*episcopi auxiliares*), tj. wykonujących jakiś urząd w określonej diecezji oraz na biskupów wyłącznie tytularnych (*simpliciter titulares*), spełniających inne zadania czy to na rzecz jakiegoś Kościoła lub kilku Kościołów partykularnych, czy też dla dobra Kościoła Powszechnego.

B. Wyznaczanie osoby biskupa

Przewiduje się następujące dopuszczalne formy wyznaczania osoby na urząd biskupi: a) swobodna nominacja przez ojca świętego po uprzedniej konsultacji. Jest to zwyczajna forma prawa powszechnego; b) prawowity wybór, potwierdzony przez papieża. Zaznacza się, iż — zgodnie z normą soborową, zawartą w dekreście *Christus Dominus* — zabrania się na przyszłość udzielania w tym zakresie wszelkich praw i przywilejów: nominacji, prezentacji, albo desygnacji biskupów przez władze świeckie⁶⁶. Gdy chodzi o wspomnianą konsultację papieża w sprawie wyboru osoby biskupa proponuje się tu przede wszystkim zasięgnięcie zdania Konferencji Biskupów oraz Biskupów diecezjalnych tej Prowincji Kościelnej, do której należy diecezja, zainteresowana nominacją biskupa.

W szczególności zaś wysuwa się następujące propozycje:

- a) W odniesieniu do wszystkich biskupów.

Poszczególne Konferencje Biskupów Regionów kościelnych wysyłają corocznie do Stolicy Apostolskiej listę kapłanów ze swojego terytorium, których uważają za odpowiednich do sprawowania urzędu bi-

⁶³ Por. *Lumen gentium*, n. 21.

⁶⁴ Por. *Christus Dominus*, n. 4.

⁶⁵ Por. tamże, n. 11.

⁶⁶ N. 20; Por. *Ecclesiae Sanctae*, n. 18.

skupiego. W ustalaniu tej listy Konferencje Biskupów uwzględniają listy kandydatów przedstawione przez biskupów diecezjalnych poszczególnych Prowincji kościelnych. Tego rodzaju listę sporządzają również Konferencje Biskupów Prowincji kościelnych, które nie przynależą do żadnego Regionu kościelnego. Gdy wymagają tego szczególne okoliczności, listę kandydatów na biskupów, za zgodą Stolicy Apostolskiej, sporządzać może nie Konferencja Biskupów danego regionu, lecz Biskupi diecezjalni tej Prowincji kościelnej, w której znajduje się zainteresowana nominacją biskupią diecezja.

b) W odniesieniu do biskupów diecezjalnych lub koadiutorów.

Jeśli nie zostało inaczej prawowicie postanowione dla niektórych regionów, ilekroć chodzi o nominację biskupa diecezjalnego lub koadiutora, wówczas biskupi diecezjalni Prowincji kościelnej, do której należy zainteresowana diecezja, przedstawiają Stolicy Apostolskiej listę przynajmniej trzech kandydatów, najbardziej odpowiednich do biskupstwa. Przy sporządzaniu tego rodzaju listy wspomniani biskupi mogą — sekretnie — badać opinię niektórych kapłanów a nawet odznaczających się mądrością osób świeckich. W zasięganu takiej opinii może jedynie chodzić o potrzeby diecezji oraz o specjalne przymioty, wymagane od osoby dla wypełnienia przez nią urzędu biskupiego. Wynika z takiego sformułowania, iż konsultacja, o której mowa, nie może dotyczyć konkretnej czy konkretnych osób kandydatów na biskupów, lecz jedynie okoliczności dotyczących potrzeb w tym względzie danej diecezji oraz przymiotów, którymi winien odznaczać się kandydat.

(c) W odniesieniu do biskupów pomocniczych

Jako regułę proponuje się tu zasadę, że biskup diecezjalny przedstawia Stolicy Apostolskiej listę przynajmniej trzech kapłanów, najbardziej odpowiednich do urzędu biskupiego. Jeśli taka lista zawiera inne nazwiska niż te, które zostały zaaprobowane przez Konferencję Biskupów, wówczas należy dodać opinię pozostałych biskupów diecezjalnych danej Prowincji kościelnej.

C. Misja kanoniczna biskupów.

Stawia się zasadę, że misja kanoniczna jest wymagana, aby władza, którą potencjalnie uzyskał biskup w konsekracji, została zaktualizowana w odniesieniu do urzędu biskupa diecezjalnego lub innego powierzonego urzędu.

Zostaje zachowany przepis kan. 333 K.P.K. o przyjęciu przez biskupa nominata konsekracji biskupiej w ciągu trzech miesięcy od chwili otrzymania pisma apostolskiego. Proponuje się jednak dodanie do kanonu polecenia, by biskup przyjął konsekrację przed kanonicznym ob-

jęciem w posiadanie swojego urzędu. W ten sposób — wydaje się — zostanie bardziej uwypuklony moment konsekracji biskupiej, zgodnie zresztą z doktryną soborową⁷⁶.

D. Przymioty wymagane od kandydata na biskupa.

Konsultorzy zaproponowali zniesienie przepisu kan. 331 § 1, n. 1, mocą którego od kandydata na biskupa wymaga się pochodzenia z prawego małżeństwa, tak że nie wystarcza legitymacja przez późniejsze małżeństwo rodziców.

Z ustaleń zaś o charakterze pozytywnym wysuwa się zasadę generalną, że kandydat do biskupstwa powinien cieszyć się dobrą opinią. Sąd zaś o zdatności danego kandydata należy wyłącznie do Stolicy Apostolskiej i ona też tylko może oceniać, czy kandydat cieszy się dobrą opinią, przy zbadaniu przy tym wszystkich okoliczności, m. in. rodzinnych. Poza tym proponuje się w schemacie, aby podnieść granicę wieku wymaganego od biskupstwa do 35 lat⁶⁸.

E. Prawa i przywileje wszystkich biskupów

Prawa i przywileje wszystkich biskupów, a więc także tytularnych wymienia się uwzględniając tu normy kodeksowe oraz normy zawarte w motu proprio Pawła VI *Pastorale munus* z 30 listopada 1963 r.⁶⁹

2. Biskupi diecezjalni

A. Określenie

Podaje się następujące określenie biskupa diecezjalnego: „*Episcopus dioecesanus, cui nempe alicuius Ecclesiae particularis cura commissa est, in communione hierarchica cum Capite et membris Collegii Episcoporum, tanquam proprius, ordinarius et immediatus eius pastor, populum sibi concreditum in nomine Domini pascit, munus docendi, sanctificandi et regendi, in eum exercens, ad normam iuris*”. Tak więc dotychczasowe określenie kan. 334 § 1 byłoby bardziej rozbudowane. Sugeruje się ponadto zachowanie — co do istoty — przepisu paragrafu 2 cytowanego wyżej kanonu, który zakazuje biskupowi mieszania się do zarządu diecezją przed jej kanonicznym objęciem w posiadanie.

⁶⁷ Zob. *Lumen gentium*, n. 21.

⁶⁸ Por. *De promovendis ad episcopatum in Ecclesia Latina* z 25. III. 1972 r. — AAS 64 (1962) 386—391.

⁶⁹ cz. II — AAS 56 (1964) 5—12.

B. Objęcie diecezji w posiadanie

Postuluje się ustanowienie normy, mocą której biskup konsekrowany winien objąć diecezję w posiadanie w ciągu dwóch miesięcy od otrzymania pisma apostolskiego, zaś biskup nominat jeszcze nie konsekrowany — w ciągu czterech miesięcy od otrzymania nominacji.

Gdy chodzi o sposób objęcia w posiadanie diecezji przez biskupa diecezjalnego, wysuwa się inną normę w stosunku do analogicznej normy kodeksowej, zawartej w kan. 334 § 3. W normie proponowanej wyróżnia się dwa przypadki: a) w diecezjach już istniejących czyli prawnie erygowanych, nominowany biskup obejmuje kanonicznie w posiadanie tę diecezję — osobiście lub przez zastępcę — gdy okazuje w diecezji pismo papieskie Kolegium konsultorów, a tam, gdzie kapituła katedralnej przysługuje prawo wyboru lub prezentacji biskupów — Kolegium konsultorów wraz z kapitułą, razem zebranych⁷⁰; b) w diecezjach nowo erygowanych, ich objęcie w posiadanie następuje przez okazanie przez biskupa pisma papieskiego duchowieństwu i ludowi, zgromadzonym w kościele katedralnym.

C. Zadania i władza biskupa diecezjalnego

Najpierw szereg kanonów schematu traktuje o zadaniach i władzy biskupa diecezjalnego w ogólności. Zadania te i władza określane są na podstawie dekretu *Christus Dominus* (n. 8). Poza tym podaje się normy ogólne o trosce biskupa diecezjalnego o wiernych, poddanych jego pieczy duszpasterskiej, braci odłączonych oraz niechrześcijan. Bardziej szczegółowe przepisy dotyczą starania biskupa o swoich kapłanów, powołania kapłańskie, uznanie właściwego udziału świeckich w misji Kościoła.

Z kolei mówi się o różnych zadaniach biskupów diecezjalnych:

a) Zadanie nauczania (*munus docendi*)

Podkreśla się obowiązek głoszenia wiernym przez biskupa diecezjalnego słowa Bożego. Mówi się przy tym o częstym i osobistym przeprawianiu biskupa oraz o jego trosce o to, by wiernym podana była całość doktryny chrześcijańskiej. Ponadto zwraca się uwagę na pomocny wkład każdego biskupa diecezjalnego, jako odpowiedzialnego także za Kościół Powszechny, w dzieło głoszenia słowa Bożego poganom (na misjach). Biskupi, o których mowa, winni, poza tym zabiegać wszelkimi środkami w obronie integralności i jedności wiary uznając jednak słuszną wolność w zakresie coraz głębszego badania poszczególnych prawd wiary.

⁷⁰ Chodzi tu o konsultorów wyłonionych przez biskupa z Rady kapłańskiej.

b) Zadanie uświęcania (*munus sanctificandi*)

W spełnianiu zadania uświęcania biskupi diecezjalni powinni troszczyć się o postęp wiernych w świętości przy czym troska ta pozostaje biskupim obowiązkiem. Zaznacza się, że szczególnym staraniem pasterzy winno być umożliwienie wiernym korzystanie z sakramentów św., tak by mogła w nich wzrastać łaska a przede wszystkim, aby w pełni poznali tajemnicę paschalną i nią żyli. W związku z tym biskupi diecezjalni mają obowiązek odprawiania mszy św. za powierzony sobie lud we wszystkie niedziele oraz święta *de praecepto*, obchodzone w danym regionie.

W zakresie *munus sanctificandi* pasterze Kościołów partykularnych obowiązani są ponadto czuwać, aby w diecezji kwitła i była należyście sprawowana liturgia. Należy przy tym uwzględnić odnośne przepisy Stolicy Apostolskiej oraz Konferencji Biskupów regionu. Troska o uświęcenie wiernych wymaga następnie, aby biskupi diecezjalni często przewodniczyli w zgromadzeniu liturgicznym, a zwłaszcza eucharystycznym, w kościele katedralnym lub innej świątyni diecezji. W szczególności taki obowiązek dotyczy świąt nakazanych oraz innych uroczystości, w których bierze udział znaczna część wiernych⁷¹.

c) Zadanie rządzenia (*munus regendi*).

Zostaje ono w schemacie potraktowane szerzej i głębiej w stosunku do normy kan. 335 K.P.K. przy czym uwzględnia się tu postanowienia Soboru Watykańskiego II.

W wykonywaniu zadania rządzenia powierzonym sobie Kościołem partykularnym biskupowi diecezjalnemu przysługuje władza ustawodawcza, wykonawcza oraz sędziowska w zakresie, jakiego wymaga zarządzanie diecezją. Wyjątek stanowią tu sprawy, które — w myśl przepisów prawa — zostały zastrzeżone Stolicy Apostolskiej lub innemu podmiotowi władzy.

Schemat idzie w kierunku dokładniejszego w stosunku do K.P.K. wyróżnienia różnych funkcji, związanych z władzą rządzenia określając dokładnie: komu i jakim organom diecezjalnym przysługuje władza w rzędzie poszczególnych jej funkcji. I tak, gdy chodzi o władzę ustawodawczą, stwierdza się, że wykonuje ją w diecezji jedynie biskup diecezjalny, zarówno na synodzie diecezjalnym, jak i poza nim. Władzę wykonawczą wykonuje tenże biskup osobiście lub przez swoich wikariuszów generalnych i wikariuszów biskupich. W zakresie wykonywania władzy sędziowskiej kompetentny jest sam biskup diecezjalny lub jego oficjał i sędziowie, ustanowieni w myśl przepisów prawa⁷².

Potwierdza się następnie, że biskup diecezjalny reprezentuje diece-

⁷¹ Por. konstytucja *Sacrosanctum Concilium*, n. 41.

⁷² Zob. *Principia quae C.I.C. recognitionem dirigit*, s. 14.

zję we wszystkich jej sprawach prawnych. Tego rodzaju normy nie zawiera K.P.K.

Do zarządu diecezją należy również obowiązek obrony przez biskupa jedności Kościoła Powszechnego, jak również troski o zachowanie w diecezji dyscypliny i prawa tegoż Kościoła oraz czuwania, by nie było nadużyć w zakresie wspomnianej dyscypliny.

Gdy mówi się o trosce biskupa diecezjalnego o przestrzeganie ustaw Kościoła Powszechnego, potwierdza się jednocześnie władzę pasterza diecezji, uznaną przez Sobór Watykański II, w zakresie dyspensowania od nich ⁷³. Precyzując tę władzę, schemat podaje dwie normy. W pierwszej stwierdza się ogólnie, że biskupi diecezjalni, w poszczególnych przypadkach mogą dyspensować wiernych, nad którymi wykonują władzę, od ustaw zarówno powszechnych, jak i partykularnych, wydanych dla diecezji przez Stolicę Apostolską, które mają bezpośrednio na uwadze dobro duchowe wiernych. Dotyczy to zarówno ustaw nakazujących, jak i zakazujących, unieważniających, jak i niezadalniających przy czym przyczyną udzielenia dyspensy ma być dobro duchowe wiernych. Następną normą stanowi, iż biskupi diecezjalni nie mogą dyspensować od tych ustaw, od których dyspensowanie — przepisem prawa lub dekretem partykularnym — zostało zastrzeżone specjalnie Stolicy Apostolskiej lub innemu podmiotowi władzy.

D. Obowiązki biskupów diecezjalnych.

Podkreśla się korelatywność obowiązków i zadań. O podstawowych obowiązkach — w relacji do omówionych wyżej trzech zadań (*munera*) biskupa diecezjalnego — była mowa w kanonach traktujących właśnie o zadaniach biskupów.

Do urzędu jednak biskupa diecezjalnego należą ponadto inne obowiązki, które konsultorzy wymieniają w następującej kolejności:

1. Powołanie do życia Rady Kapłańskiej, a gdy wymagają tego warunki, także Rady duszpasterskiej. Gdy istnieją obydwie Rady, biskup winien troszczyć się o koordynację ich prac.

2. Ustanowienie i koordynacja dzieł apostołatu w różnych dziedzinach na terenie diecezji.

3. Rozwijanie stowarzyszeń wiernych mających cele duchowe poprzez ich erekcję lub popieranie już istniejących.

4. Troska o koordynację prac instytucji katechetycznych, misyjnych, charytatywnych czy innych, mających cele duszpasterskie.

5. Rezydencja w diecezji. Proponuje się zachowanie w tym względzie w mocy norm kodeksowych z pewną jednak modyfikacją, a mianowicie: czas wakacji pozwalających biskupowi na przebywanie poza die-

⁷³ Zob. *Christus Dominus*, n. 8 oraz motu proprio *De Episcoporum muneribus* — AAS 58 (1966) 467—472.

ceją nie powinien przekraczać dwóch a nie trzech miesięcy w ciągu roku.

6. Coroczna wizytacja diecezji w całości lub w części. Postuluje się w schemacie zachowanie jako obowiązujących przepisów kan. kan. 343—346, z pewnymi jednak poprawkami.

7. Składanie co pięć lat ojcu świętemu relacji ze stanu diecezji. Gdy chodzi o terminy wizyt pięcioletnich proponuje się ustalenie ich na stałe dla biskupów poszczególnych Regionów kościelnych przez Stolicę Apostolską. Natomiast podanie tych terminów przez Kodeks uważa się za zbędne.

8. Nawiedzenie grobów apostoelskich. Byłyby tu nadal aktualne normy zawarte w kan. kan. 340—342 K.P.K.

E. Ustąpienie z urzędu.

Proponuje się wprowadzenie do nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego normy, mocą której biskupi diecezjalni oraz inni, zrównani z nimi w prawie, po ukończeniu 75 roku życia, powinni przedkładać ojcu świętemu rezygnację z urzędu⁷⁴.

3. Biskupi koadiutorzy i biskupi pomocniczy

A. Określenie

Biskup koadiutor — to biskup, który zostaje ustanowiony do pomocy biskupowi diecezjalnemu z prawem następstwa (*cum iure successionis*), gdy w pewnych okolicznościach wymaga tego konieczność diecezji⁷⁵. Biskup pomocniczy — to biskup ustanowiony bez prawa następstwa, gdy wymaga tego dobro diecezji, a mianowicie jeśli biskup diecezjalny nie może należycie wypełniać wszystkich zadań biskupich z uwagi na rozległość terenu diecezji, wielką ilość wiernych lub szczególne okoliczności apostołatu lub wreszcie, gdy przemawiają za tym inne racje⁷⁶.

B. Pewna konieczność ich ustanowienia.

Cytuje się przepis dekretu *Christus Dominus* (nn. 25—26), według którego wymaga się, aby biskup diecezjalny zabiegał o ustanowienie jednego lub kilku biskupów pomocniczych, stosownie do potrzeby dobra dusz, lub też o biskupa koadiutora, gdy wymagają tego szczególne okoliczności.

⁷⁴ Zob. *Christus Dominus*, n. 21 oraz *Ecclesiae Sanctae*, n. 11.

⁷⁵ Por. tamże, n. 26.

⁷⁶ Zob. tamże.

C. Obowiązki i prawa.

Uwzględnia się w schemacie przepisy dekretu *Christus Dominus* (nn. 25—26) oraz motu proprio *Ecclesiae Sanctae* (I, n. 13). I tak, potwierdza się na wstępie, że obowiązki i prawa biskupów koadiutorów i biskupów pomocniczych należy oceniać z pisma papieskiego, przez które zostali ustanowieni. Następnie mówi się o obowiązku biskupa diecezjalnego powierzenia biskupowi koadiutorowi urzędu wikariusza generalnego a biskupowi pomocniczemu — urzędu wikariusza generalnego lub wikariusza biskupiego. Poza tym zwraca się uwagę, że biskup diecezjalny powinien przede wszystkim biskupowi koadiutorowi powierzyć to, do czego z prawa wymagany jest specjalny mandat. Miałby on tu niejako pierwszeństwo przed innymi współpracownikami biskupa diecezjalnego, np. przed wikariuszem generalnym. Podkreśla się dalej, iż biskup koadiutor a także biskup pomocniczy, w spełnianiu swoich zadań i obowiązków oraz w załatwianiu spraw, powinni pozostawać w jedności z biskupem diecezjalnym. Wreszcie sugeruje się zachowanie w mocy przepisów kan. 351 § 3 i 4, dotyczących współpracy biskupa diecezjalnego z koadiutorem i biskupem pomocniczym.

D. Status prawny biskupów koadiutorów i biskupów pomocniczych podczas wakansu stolicy biskupiej.

Biskup koadiutor, jeśli objął zgodnie z prawem swój urząd w posiadanie, z chwilą zawakowania stolicy biskupiej staje się natychmiast biskupem diecezjalnym. Gdy zaś chodzi o biskupa pomocniczego, z chwilą wspomnianego wakansu przestaje być wikariuszem generalnym lub biskupim, lecz zachowuje tę władzę, którą cieszył się — *sede plena* — jako wikariusz generalny lub biskupi. Nowy biskup diecezjalny, po objęciu w posiadanie diecezji, ma obowiązek zamianować bezzwłocznie biskupa pomocniczego wikariuszem generalnym lub wikariuszem biskupim.

E. Ustąpienie z urzędu.

Konsultorzy proponują tutaj tę samą normę, jaką zaproponowali w odniesieniu do biskupów diecezjalnych.

W oparciu o zwięzłą tylko relację, dotyczącą przedstawionego schematu *De episcopis*, można chyba powiedzieć, iż zaproponowane zmiany w stosunku do obowiązującego ustawodawstwa idą po linii podkreślenia roli następców Apostołów w Kościele Powszechnym oraz w Kościołach partykularnych, uwypuklenia momentu ich władzy święceń, bardziej precyzyjnego i korespondującego z nauką Soboru Watykańskiego II określenia zadań biskupów diecezjalnych. Ponadto zostaje bardziej skonkretyzowana sprawa władzy biskupów diecezjalnych oraz ich obowiązków, lepiej naświetlona kwestia wyznaczania osoby kandydatów na bi-

skupów. Za coś pozytywnego należy także uznać podkreślenie roli biskupów koadiutorów oraz biskupów pomocniczych. Wreszcie ustalenie górnej granicy wieku wszystkich biskupów, związanej z obowiązkiem składania przez nich rezygnacji, wydaje się również czymś stosownym.

VII. Kuria Diecezjalna ⁷⁷

1. Przepisy ogólne

A. Określenie

Konsultorzy są zdania, iż należy podać inne określenie Kurii Diecezjalnej niż to, które zawiera kan. 363 K.P.K. Proponują mianowicie następującą definicję: „*Curia dioeclesana constat illis institutis et personis quae Episcopo aliive qui loco Episcopi dioecesi praeest, operam praestant in regimine pastoralis universae dioecesis; ad eam pertinent instituta et personae quae deputantur ut in actione pastoralis dirigenda, in administratione dioecesis curanda necnon in potestate iudiciali exercenda partem aliquam habent.*”

Gdy chodzi o nominację urzędników Kurii oraz pewne przepisy ogólne z tym związane, proponuje się zachowanie — co do istoty — wymogów kan. 364 K.P.K.

B. Norma ogólna dotycząca aplikacji przepisów

W miejsce przepisu kan. 365 wysuwa się normę bardziej jasną, która mówi, że w zakresie spraw i osób, które w Kurii odnoszą się do władzy sądowniczej, należy zachować przepisy kan. 1573—1593 K.P.K., zaś w tym, co odnosi się do administracji diecezji, winno się przestrzegać przepisów, które następują.

C. Zapropionowane nowe przepisy

Konsultorzy grupy uznali wprost za konieczne ustalenie pewnych nowych norm ogólnych w referowanej dziedzinie powołując się m.in. na stosowaną już *de facto*, choć jeszcze nie usankcjonowaną, ich praktykę w wielu diecezjach. Oto propozycje w tym względzie:

a) Koordynacja prac

Wszystkie prace odnoszące się do administracji diecezji wymagają koordynacji, co powinno być szczególną troską biskupa diecezjalnego. Gdy chodzi o koordynację prac wykonywanych przez wikariusza ge-

⁷⁷ *De Curia Dioeclesana* — „*Communicationes*” 2 (1973) 224—229.

neralnego lub wikariuszów biskupich, należałaby ona do samego biskupa diecezjalnego. W wypadku jednak jego nieobecności lub przeszkody w sprawowaniu urzędu, zadanie to mógłby wypełniać wikariusz generalny, który jest szefem Kurii (*caput Curiae*) lub inny urzędnik, wyznaczony w tym celu przez biskupa.

b) Rada biskupia

Jeśli biskup diecezjalny uzna to za wskazane dla właściwego zarządzania diecezją, może ustanowić Radę biskupią (*Consilium episcopale*), która *de facto* istnieje zresztą w wielu diecezjach. Tego rodzaju Rada składałaby się z wikariuszów generalnych, wikariuszów biskupich oraz innych osób, wybranych przez biskupa.

c) Szef Kurii

W każdej diecezji winien być mianowany szef Kurii (*caput Curiae*). Konsultorzy widzą konieczność ustanowienia takiego urzędnika dla sprawnej i efektywnej koordynacji wszystkich prac związanych z administracją diecezjalną. Jako regułę, sugeruje się mianowanie na to stanowisko wikariusza generalnego, a gdy ich jest kilku — jednego z nich, chyba że okoliczności — zdaniem biskupa — wymagają wyznaczenia innej osoby.

d) Akta Kurii

Akta Kurii powodujące skutki prawne, powinny być podpisywane — do ważności — przez ordynariusza, od którego wychodzą, a także przez kanclerza Kurii. Podpis jednak tego ostatniego nie jest wymagany do ważności akt.

2. Przepisy specjalne

A. Wikariusze generalni i wikariusze biskupi

a) Określenie

Wikariusza generalnego określa się w schemacie jako takiego, kto, posiadając władzę zwyczajną i wykonując ją według przepisów prawa, pomaga biskupowi w całości zarządu diecezją. Wikariusza biskupiego definiuje się podobnie, z tym tylko, że jego władza — również zwyczajna — nie odnosiłaby się do całości zarządu diecezji, lecz byłaby ograniczona określoną częścią jej terytorium lub określonym rodzajem spraw lub wreszcie określoną grupą osób, np. danego obrządku⁷⁸.

⁷⁸ Zob. *Christus Dominus*, n. 27 oraz *Ecclesiae Sanctae*, n. 14.

b) Ustanowienie

Wikariusz generalny powinien być ustanowiony w każdej diecezji, z reguły tylko jeden. Gdy wymagają tego względy duszpasterskie, można mianować kilku wikariuszów generalnych. Schemat nie przewiduje natomiast konieczności mianowania wikariusza biskupiego dopuszczając tylko taką możliwość, gdy wymaga tego właściwy zarząd diecezji. Można wówczas ustanowić kilka tego rodzaju urzędników. Nominacja zarówno wikariusza generalnego, jak i biskupiego należy do biskupa diecezjalnego. Należy jednak, o czym wspomniano już wyżej, wyznaczać na te urzędy w pierwszym rzędzie biskupów koadiutorów i biskupów pomocniczych. Jeśli wikariuszem biskupim mianuje się kapłana, wówczas należy go mianować *ad tempus*, który to czas winien być określony w samym akcie nominacji⁷⁹. Podczas nieobecności lub przeszkody w sprawowaniu urzędu przez wikariusza generalnego lub biskupiego, biskup diecezjalny może ustanowić ich zastępców. Gdy chodzi o przymioty wymagane od wikariusza generalnego oraz biskupiego, proponuje się zachowanie — po większej części — przepisów kan. 367 K.P.K. Jednak odnośnie do osoby wikariusza biskupiego konsultorzy sugerują dodanie następującej normy: „*Vicarius episcopalis eligatur sacerdos saecularis dioecesis pro qua constituitur; attamen, qui pro certo negotiorum genere, aut pro personis determinati ritus vel coetus constituitur, si expedire videatur, potest etiam eligi sacerdos alterius dioecesis.*” Wynika z takiego sformułowania, iż wikariusz biskupi, z władzą określoną pewną częścią terytorium diecezji, nie mógłby być z innej diecezji.

c) Władza

Kodeks Prawa Kanonicznego określa władzę wikariusza generalnego w kan. 368. W ramach rewizji tego kanonu konsultorzy postanowili ująć tę kwestię bardziej dokładnie i wyraźniej. Zaproponowana norma stwierdza, że wikariusz generalny, na mocy urzędu (a więc należy to do jego władzy zwyczajnej), posiada władzę wykonawczą (*potestatem executivam*) w całej diecezji, w sprawach duchowych i doczesnych, w celu spełniania wszystkich aktów administracyjnych, z wyjątkiem jednak tych, które albo zastrzegł sobie biskup albo co do których — z samego prawa — wymagane jest specjalne zlecenie biskupa (*mandatum speciale*). Takie określenie, w stosunku do cytowanego wyżej kanonu, wydaje się bardziej precyzyjne. Wynika z niego niedwuznacznie, że wikariusz generalny nie posiada władzy ustawodawczej i sądowniczej, co — choć było przyjęte przez K.P.K. — stanowiło pewną lukę wymienionego wyżej kan. 368.

W odniesieniu do urzędu wikariusza biskupiego potwierdza się rów-

⁷⁹ Por. *Ecclesiae Sanctae*, n. 14 § 5.

niez, iż posiada on władzę wykonawczą lecz jedynie albo w stosunku do określonej części terytorium diecezji, albo pewnej kategorii spraw albo też wiernych określonego obrządku lub określonej grupy. Natura więc obydwu urzędów — wikariusza generalnego i biskupiego — jest ta sama, różnica dotyczy jedynie zakresu wynikającej z tych urzędów władzy.

Również podkreśla się wyraźnie, iż zarówno wikariuszowi generalnemu, jak i biskupiemu — w zakresie kompetencji — przysługuje władza płynąca ze stałych upoważnień (*facultates habituales*), udzielonych przez Stolicę Apostolską biskupowi diecezjalnemu oraz prawo wykonywania reskryptów, chyba że byłoby tu wyraźne zastrzeżenie w samym reskrypcie lub jego wykonanie byłoby zlecone samemu biskupowi z uwagi na jego osobiste przymioty. Konsultorzy zauważają, że *facultates habituales* oraz wykonywanie reskryptów należy do władzy wykonawczej. Proponują poza tym zachowanie — co do istoty — normy zawartej w kan. 369.

d) Ustanie władzy

Schemat pozostawia w mocy przepis kan. 371 K.P.K. o ustaniu władzy wikariusza generalnego rozciągając go i na urząd wikariusza biskupiego. Dodaje jednak normę, mocą której, jak to już wyżej zaznaczono, biskupi pomocniczy, podczas wakansu stolicy biskupiej zachowują władzę, jaka im przysługiwała jako wikariuszom generalnym lub biskupim *sede plena*.

B. Kanclerz, inni notariusze oraz Archiwum biskupie

Proponuje się zachowanie co do istoty dotychczasowego ustawodawstwa kodeksowego dotyczącego ustanowienia, przymiotów i spełniania funkcji przez kanclerza i innych notariuszów⁸⁰. Podobnie, gdy chodzi o przepisy dotyczące Archiwum diecezjalnego i Archiwum tajnego oraz troski biskupa o dokumenty archiwalne kościołów katedralnych, kolegiackich, parafialnych oraz publicznych osób prawnych a także inwentarze tych dokumentów, sporządzanych w dwóch egzemplarzach. Lecz jednocześnie konsultorzy widzą konieczność uproszczenia co do formy odnośnych norm kodeksowych⁸¹.

C. Egzaminatorzy diecezjalni

Według jednomyślnego zdania konsultorów można pominąć w nowym Kodeksie przepisy dotychczasowego ustawodawstwa o proboszczach konsultorach, których zadanie może spełniać Rada kapłańska.

⁸⁰ Zob. kan. kan. 372—374 K.P.K.

⁸¹ Kan. kan. 375—384 K.P.K.

Proponuje się, by właśnie spośród grona Rady kapłańskiej wybrać pewną liczbę kapłanów — konsultorów, których zdania miałyby wysłuchać biskup przed dokonaniem nominacji niektórych urzędników w diecezji. W związku z tym proponuje się ponadto, aby z członków Rady kapłańskiej zostało ukonstytuowane przez biskupa kolegium konsultorów (*Collegium consultorum*), o którym będzie mowa poniżej.

Niektórzy konsultorzy poruszyli podczas posiedzeń zespołu kwestię konieczności czy stosowności ustanowienia w każdej diecezji Komisji teologicznej czyli doktrynalnej. Zdaniem większości, powołanie do życia tego rodzaju organu jest bardzo właściwe i stosowane przy czym sprawę tę należy pozostawić biskupom.

Gdy chodzi o dotychczasowy urząd egzaminatorów synodalnych lub prosynodalnych, przewiduje się istnienie w każdej diecezji zespołu egzaminatorów, którzy nosiliby nazwę diecezjalnych (*examinatores dioecesiani*). Określenie ich liczby należałoby do biskupa. Zadaniem egzaminatorów diecezjalnych byłoby pomaganie biskupowi w przeprowadzaniu egzaminów wymaganych w związku z prowizją kanoniczną niektórych urzędów oraz udział w procesach administracyjnych, o których traktują kan. kan. 2147—2185 K.P.K.⁸²

D. Rada do spraw gospodarczych oraz zarządca do spraw gospodarczych

Proponuje się nowe przepisy dotyczące ustanowienia w każdej diecezji Rady do spraw gospodarczych (*Consilium a rebus oeconomicis*) oraz zarządcy do spraw gospodarczych (*oeconomus dioecesis*). Zadaniem Rady byłoby kierowanie w diecezji sprawami gospodarczymi, do zarządcy zaś należałoby pełnienie funkcji wykonawczych w tej dziedzinie.

Radzie do spraw gospodarczych przewodniczyłby biskup diecezjalny. Do szczególnych funkcji tego organu należałoby przygotowywanie planu wpływów i wydatków, przewidywanych w związku z pełnym zarządaniem diecezją na każdy nowy rok, jak również zatwierdzenie — po zakończeniu każdego roku — sprawozdania z realizacji tychże wpływów i wydatków. Ponadto wymagana byłaby zgoda Rady na zarządzanie przez biskupa pewnych wydatków nadzwyczajnych, nie ujętych planem rocznym.

Konsultorzy sugerują udział w Radzie przynajmniej trzech osób — duchownych albo świeckich, biegłych w sprawach gospodarczych przy czym ich nominacja byłaby ważna tylko na 5 lat, z możliwością wszakże przedłużenia przez biskupa na dalsze pięciolecie.

Zarządca do spraw gospodarczych, mianowany przez biskupa po wysłuchaniu w tej sprawie zdania Rady, o której mowa, miałby za zadanie troskę o wydatki, prawnie zarządzane przez biskupa lub przez inne upoważnione do tego osoby przy czym związany byłby tu postanowieniami Rady do spraw gospodarczych. Przewidziane wydatki za-

⁸² Por. *Ecclesiae Sanctae*, n. 20.

rządca realizowałaby z puli wpływów, która pozostawałaby pod jego bezpośrednią opieką. Ze sformułowań referowanej relacji wynikałoby, że urzędnik ten byłby także skarbnikiem diecezjalnym. Jego nominacja byłaby również na 5 lat z możliwością jej przedłużenia na następną kadencję. Gdy chodzi zaś o utratę urzędu, proponuje się, by podczas trwania kadencji, zarządca nie mógł być usunięty przez biskupa, chyba że dla poważnej przyczyny, ocenionej po wysłuchaniu zdania Rady do spraw gospodarczych.

Przedstawione propozycje dotyczące Kurii Diecezjalnej zawierają cały szereg uproszczeń i modyfikacji w stosunku odnośnych norm kodeksowych. Właściwa jest nowa definicja Kurii oraz zwrócenie większej uwagi na potrzebę koordynacji pracy poszczególnych jej Wydziałów.

Ogromną zaletą schematu jest dopracowanie przepisów w dziedzinie urzędu wikariusza generalnego. Jego władza została tu jaśniej niż dotychczas określona i sprecyzowana.

Wreszcie za stosowne należy uznać zasugerowanie ustanowienia nowych urzędów i funkcji kurialnych: szefa Kurii, wikariuszów biskupich, Rady biskupiej, Kolegium konsultorów, Komisji teologicznej, Rady do spraw gospodarczych, zarządcy do spraw gospodarczych. Pewną trudność może tylko budzić praktyczne ustalenie relacji pomiędzy Radą kapłańską, Radą biskupią oraz Kolegium konsultorów.

VIII. Rada kapłańska⁸³

Proponowane przepisy dotyczące Rady kapłańskiej opierają autorzy schematu na postanowieniach dekretu soborowego *Presbyterorum ordinis* (n. 7) oraz motu proprio *Ecclesiae Sanctae* (I, n. 15).

1. Ustanowienie Rady

Radę kapłańską należy ustanowić w każdej diecezji. Stanowi ją zespół kapłanów, reprezentujących całe prezbiterium diecezji i będących jakby senatem biskupa, wspomagającym go w zarządzie całą diecezją. Na czele Rady stoi sam biskup diecezjalny jako głowa prezbiterium diecezjalnego. Rada kapłańska winna posiadać własne statuty, zatwierdzone przez biskupa, z uwzględnieniem odnośnych ustaleń w tej materii Konferencji Biskupów.

2. Pochodzenie członków

Proponuje się pewne normy dotyczące składu Rady kapłańskiej przy czym wiele swobody pozostawia się tu samym biskupom. Stawia się

⁸³ *De Consilio Presbyterali* — „Communications” 2 (1973) 229—230.

przede wszystkim zasadę — jako obowiązującą — o tym, że większość członków Rady winna być wybrana przez samych kapłanów. Natomiast inni uczestnicy tego kolegium mogą być nimi, a jeśli tak postanowiła Konferencja Biskupów — muszą, z racji spełniania w diecezji pewnych urzędów. Byliby to członkowie Rady kapłańskiej wchodzący do niej *ex officio*. Wreszcie jeszcze inni mogą być swobodnie mianowani przez biskupa. Należy określić jakim kapłanom przysługuje prawo głosu czynnego oraz biernego, gdy chodzi o wybory do Rady. Zaś sam sposób wyborów powinien być usankcjonowany przez statuty. Sugeruje się jednak, by uwzględnić tu, na ile to możliwe, trzy kryteria: wieku, różnych kategorii urzędów oraz różnych regionów terytorialnych diecezji. Będą one gwarancją pełnej reprezentatywności Rady wobec całego prezbiterium diecezji.

3. Kompetencje i czas trwania

Przyjmuje się normę, zawartą w motu proprio *Ecclesiae Sanctae*, mocą której Rada kapłańska — z zasady — cieszy się tylko głosem doradczym⁸⁴. Od tej jednak reguły mogą być wyjątki, w których kolegium prezbiterów przysługiwałby głos stanowczy. Chodziłoby tu o wypadki określone bądź prawem powszechnym bądź też przez Konferencję Biskupów. W tym drugim przypadku decyzja o przyznaniu Radzie kapłańskiej głosu stanowczego, w zakresie w spraw ustalonych przez Konferencję Biskupów, należałaby do każdego biskupa.

Proponuje się następnie, by Rada kapłańska była konsultowana a w sprawach wskazanych przez prawo powszechne lub w tych sprawach, które — zdaniem biskupa — dotyczą ogólnego zarządu diecezją. W związku z tym postuluje się, by biskup zwoływał Radę kapłańską przynajmniej dwa razy w ciągu roku a poza tym tylekroć, ilekroć domagają się tego szczególne okoliczności diecezji, zdaniem biskupa bądź też zdaniem przynajmniej jednej trzeciej członków Rady, co bliżej powinny określić statuty.

Jeśli chodzi o okres kadencji Rady kapłańskiej, sugeruje się normę zasadniczą o trwaniu Rady *ad tempus*, co bliżej powinny sprecyzować statuty. Postuluje się jednak wyznaczenie takiego okresu trwania kadencji członków Rady, by pewna ich część mogła być zmieniona w ciągu pięciolecia.

Konsultorzy negatywnie odnieśli się do przepisu motu proprio *Ecclesiae Sanctae*, mocą którego *sede vacante* Rada kapłańska *ipso facto* przestaje urzędować⁸⁵. W miejsce tego postanowienia proponuje się normę orzekającą, iż podczas wakansu na stolicy biskupiej Rada kapłańska nadal istnieje, lecz w ciągu sześciu miesięcy od objęcia diecezji

⁸⁴ N. 15 § 3.

⁸⁵ N. 15 § 4.

w posiadanie, nowy biskup powinien ukonstytuować na nowo kolegium prezbiterów. Po utworzeniu wówczas nowej Rady, poprzednia — tym samym — przestaje istnieć.

4. Kolegium konsultorów

Zwraca się uwagę, iż częste zwoływanie całej Rady kapłańskiej jest w praktyce bardzo trudne, tymczasem niektóre, pilne sprawy diecezjalne wymagają od biskupa konsultacji z jakąś grupą doradców. W związku z tym proponuje się utworzenie spośród członków Rady kapłańskiej Kolegium konsultorów (*Collegium consultorum*). W skład tego kolegium wchodziłoby ci kapłani — członkowie Rady, których wybierze biskup. Służyliby oni pomocą biskupowi w ważnych i pilnych sprawach przy czym kompetencje bliższe konsultorów mają być określone przez prawo. Jednak w pewnych, przede wszystkim małych diecezjach, w których Rada kapłańska nie przekracza liczby siedmiu członków, zadania, które z prawa przysługują Kolegium konsultorów, pełniłaby sama Rada kapłańska.

Rada kapłańska, organ istniejący już *de iure* i *de facto* w Kościele, będzie miał dużą rolę do spełnienia w życiu diecezjalnym. Za słuszną chyba należy uznać sugestię, by większość członków Rady pochodziła z wyboru. Tym samym kolegium to będzie pełniej reprezentować prezbiterium diecezjalne.

Proponowany nowy organ, wyłoniony z Rady Kolegium konsultorów, może nasuwać pewne wątpliwości, m.in. co do pochodzenia wszystkich jego członków z nominacji. Poza tym kompetencje Kolegium konsultorów należałoby dokładnie określić, tak by nie pamniejszały one w niczym roli i kompetencji samej Rady kapłańskiej. Wspomniano już, że pewną trudność będzie także stanowić ustalenie kompetencji w relacji: Kolegium konsultorów — Kuria Biskupia — Rada biskupia.

IX. Rada Duszpasterska ⁸⁶

Konsultorzy opierają schemat o przesłanki dekretu *Christus Dominus* (n. 27) oraz motu proprio *Ecclesiae Sanctae* (I, n. 16).

1. Powołanie do życia

Ustanowienie Rady duszpasterskiej, jest fakultatywne i zależy od potrzeb duszpasterskich. Do kompetencji Rady należy badanie, studiowanie i wysuwanie praktycznych propozycji w zakresie tego wszystkiego, co dotyczy duszpasterstwa. Pracę swoją Rada wykonuje pod zwierzchnictwem biskupa diecezjalnego.

⁸⁶ *De Consilio Pastoralis* — „Communicationes” 2 (1973) 231.

2. Członkowie

Członkami Rady mogą być osoby pozostające w pełnej jedności z Kościołem katolickim: duchowni, członkowie instytutów doskonałości oraz świeccy. Sposób ich wyboru określa biskup diecezjalny według norm ustalonych przez Konferencję Biskupów.

Konsultorzy proponują, aby większa część członków Rady duszpasterskiej rekrutowała się spośród osób świeckich oraz to, by Rada stanowiła prawdziwą reprezentację Ludu Bożego diecezji, w związku z czym należałoby przy wyborze członków mieć na uwadze poszczególne regiony diecezji, warunki społeczne, wykonywane przez wiernych zawody oraz ich udział w pracach apostołatu.

3. Kompetencja i czas trwania

Rada posiada głos doradczy w sprawach natury duszpasterskiej⁸⁷. Zwoływanie Rady — stosownie do potrzeb duszpasterskich — należy do biskupa, który też Radę powołuje. Jako regułę proponuje się przynajmniej coroczne odbywanie posiedzeń, którym przewodniczy biskup.

Rada duszpasterska powinna mieć własne statuty, wydane przez biskupa. Ono to m.in. powinny określać czas trwania kadencji członków Rady.

W chwili wakansu na stolicy biskupiej Rada duszpasterska — w przeciwieństwie do Rady kapłańskiej — przestaje istnieć.

Oceniając relację należy podkreślić, iż Rada duszpasterska przewidziana jest jako organ pomagający biskupowi i całej diecezji w inicjatywach duszpasterskich. Słuszna wydaje się sugestia, by większość członków Rady stanowiły osoby świeckie. W ten sposób Rada kapłańska i Rada duszpasterska będą się niejako wzajemnie uzupełniać.

Pewną obiekcją w schemacie budzi jedynie propozycja o fakultatywności powołania do życia w diecezjach Rady duszpasterskiej. Wydaje się, że gdyby tego rodzaju organ był instytucją obowiązującą, zyskałoby na tym więcej samo duszpasterstwo.

X. Kapituły⁸⁸

Projekt norm w dziedzinie ustawodawstwa dotyczącego kapituł kanonicznych jest — jak zaznacza relator — całkowicie prowizoryczny i wymaga poprawienia i uzupełnienia, zwłaszcza po wypowiedzeniu się w tej materii Konferencji Biskupów wielu krajów w odpowiedzi na pismo Kongregacji dla Duchowieństwa z roku 1970.

⁸⁷ Zob. *Ecclesiae Sanctae*, n. 16.

⁸⁸ *De canonicorum Capitulis* — „Communications” 2 (1973) 232—233.

Zdaniem konsultorów, pierwszorzędnym celem kapituł kanonicznych powinno być pełnienie uroczystych funkcji liturgicznych w kościołach katedralnych lub kolegiackich. Poza tym mogą kapituły uczestniczyć w innych zadaniach, powierzonych im przez samo prawo lub też przez biskupa diecezjalnego. Zaznacza się jednak, że wiele funkcji i zadań, właściwych kapitułom na podstawie prawa kodeksowego, w nowym, proponowanym prawie, będzie przysługiwać Radzie kapłańskiej oraz wyłonionemu z niej przez biskupa gronu konsultorów diecezjalnych, o czym już wspomniano.

Proponuje się następnie, by wiele przepisów dotyczących kapituł, zamieszczonych aktualnie w K.P.K., przenieść raczej do statutów samych kapituł. Te ostatnie miałyby autonomię w ustalaniu norm dla nich samych. Stąd znacznie zmniejszyłaby się ilość kanonów nowego Kodeksu traktujących o kapitułach. Wydaje się, że to bardzo słuszną sugestią zważywszy, że K.P.K. poświęca kapitułom aż 32 kanony (391—422).

1. Erekcja i znoszenie

Konsultorzy zaproponowali normę o zachowaniu kapituł katedralnych już istniejących oraz o obowiązku ich erekcji w tych diecezjach, w których nie istnieją, jeśli uzna to za pożyteczne Konferencja Biskupów zainteresowanego regionu. Gdy chodzi o erekcję, innowacje oraz zniesienie kapituł zarówno katedralnych, jak i kolegiackich, kompetentnym byłoby tu biskup diecezjalny, z zachowaniem norm, ustalonych zgodnie z prawem, przez Konferencję Biskupów zainteresowanego regionu. Ta ostatnia propozycja byłaby zasadniczą zmianą w stosunku do przepisu kan. 392 K.P.K.⁶⁹

2. Statuty

Każda kapituła powinna mieć własne statuty, uchwalone przez samo kolegium, a zatwierdzone przez biskupa diecezjalnego. Wszelkie zmiany w statutach lub ich zniesienie byłoby możliwe tylko za zgodą biskupa. Statuty powinny uwzględniać ustawy fundacyjne, określać ustrój kapituły, liczbę jej członków, ustalać, co należy do całej kapituły a co do poszczególnych jej członków w zakresie sprawowania kultu Bożego. Nadto winny zawierać postanowienia odnośnie posiedzeń kolegium kapitułnego i załatwianych podczas nich spraw, z zachowaniem przepisów prawa powszechnego, podawać warunki ważnego i godziwego załatwiania tychże spraw, wreszcie określać insygnia kanoniczne oraz dochody kanoników.

⁶⁹ Zob. *Ecclesiae Sanctae*, n. 17 § 2.

3. Urzędy

Niektóre urzędy kapitulne ma określić prawo powszechne. M.in. stanowiłoby ono, że w kapitule winien istnieć urząd przewodniczącego, że należy mianować kanonika penitencjarza itp. Inne zaś urzędy istniałyby stosownie do ustaleń zawartych w samych statutach kapituły.

4. Nadawanie kanonikatów

Ma ono należeć do biskupa diecezjalnego, po wysłuchaniu zdania kapituły. Natomiast nie byłby tu kompetentny administrator diecezjalny (wikariusz kapitulny), wikariusz generalny lub biskupi. Do biskupa należałoby poza tym zatwierdzenie przewodniczącego kapituły, wybranego przez samo gremium kapitulne.

5. Zakaz inkorporacji *pleno iure* parafii do kapituł

Proponuje się włączenie do nowego Kodeksu przepisu motu proprio *Ecclesiae Sanctae* zakazującego unii — *pleno iure* — parafii z kapitułą oraz polecającego ustanowienie proboszcza, należącego do kapituły lub nie w przypadku, gdy kościół parafialny jest zarazem kościołem kapitulnym⁹⁰. Postuluje się następnie zmianę kan. 115 K.P.K., który tak drobiazgowo ustala kompetencje kapituły oraz proboszcza w wyżej wspomnianych przypadkach. Zmiana przepisu polegałaby na tym, iż kompetentnym do wydania norm regulujących i koordynujących pracę proboszcza i kapituły byłby biskup diecezjalny. On też, w przypadkach ewentualnych konfliktów tych osób, byłby kompetentny do ich rozstrzygnięcia przy czym miałyby tu brać pod uwagę przede wszystkim dobro wiernych i ich potrzeby duszpasterskie. Można chyba powiedzieć, iż przytoczona tu klauzula świadczy o tym, że rewizja prawa kanonicznego zmierza przede wszystkim do wyraźniejszego niż dotąd wyakcentowania momentów duszpasterskich, którym prawo ma służyć.

6. Kanonicy honorowi

W tej dziedzinie byłyby tylko nieliczne przepisy prawa powszechnego. Natomiast szereg spraw, m.in. sąd o stosowności mianowania kanoników honorowych w diecezjach pozostawałby w granicach kompetencji zainteresowanych Konferencji Episkopatu. Gdyby w jakiejś diecezji instytucja kanoników honorowych była aktualna wówczas ich nominacja byłaby zastrzeżona biskupowi diecezjalnemu, po wysłuchaniu zdania kapituły. Niekompetentnym zaś byłby tu administrator diecezjalny, wikariusz generalny oraz wikariusz biskupi. Samą liczbę kanonii honorowych należałoby ustalić w statutach.

⁹⁰ N. 21 § 2.

Wiele funkcji właściwych kapitułom przejęły już Rady kapłańskie i właśnie one, jak to już wzmiankowano, stanowiłyby senat biskupi. Słuszne więc jest zwrócenie uwagi autorów schematu, że kapitułom pozostałaby głównie rola w zakresie sprawowania kultu Bożego. Poza tym należy uznać za bardzo trafne przeniesienie balastu odnośnych przepisów K.P.K. do ustawodawstwa samych kapituł tj. do ich statutów.

Dużą zmianą w stosunku do prawodawstwa aktualnego byłoby nadanie biskupom diecezjalnym prawa erekcji, innowacji i znoszenia kapituł.

XI. Przeszkodzenie i zawakowanie stolicy biskupiej⁹¹

1. Przeszkodzenie

Dotychczasowy przepis kan. 429 § 1 K.P.K. proponuje się zastąpić nową normą, mocą której, w wypadku niemożności sprawowania władzy w diecezji przez biskupa diecezjalnego, zarząd Kościoła partykularnego, gdyby Stolica Apostolska nie postanowiła inaczej, należałby do biskupa koadiutora, jeśli taki istniałby w diecezji. W wypadku zaś braku koadiutora lub niemożności wykonywania przez niego władzy, zarząd diecezji należałby do jednego z biskupów pomocniczych albo do wikariusza generalnego lub biskupiego, albo wreszcie do innego kapłana, z zachowaniem porządku kolejności osób, ustalonego na specjalnie w tym celu uprzednio sporządzonej liście. Taką listę powinien mianowicie sporządzić biskup diecezjalny możliwie jak najszybciej po objęciu diecezji w posiadanie, zaś co trzy lata powinna być ona odnawiana. Lista powinna być przechowywana — jako ściśle tajna — przez kancelerza Kurii Diecezjalnej a z jej treścią należałoby zapoznać metropolitę.

Gdyby nie było w diecezji biskupa koadiutora lub byłby on przeszkodzony, i gdyby lista, o której wspomniano, nie była pomocna, wówczas Kolegium konsultorów miałoby prawo i obowiązek dokonać wyboru kapłana, który objąłby rządy diecezji. Taki kapłan na czas przeszkodzenia stolicy biskupiej miałby obowiązek wykonywania pieczy duszpasterskiej w diecezji posiadając ku temu tę władzę, jaką z prawa cieszy się administrator diecezjalny (wikariusz kapitułny).

2. Zawakowanie

Przewiduje się pozostawienie dotychczasowego określenia wakansu stolicy biskupiej, zawartego w kan. 430 § 1 K.P.K. oraz — co do isto-

⁹¹ *De sede impedita atque de sede vacante* — „Communications” 2 (1973) 233—235.

ty — przepisów § 2 i § 3 tegoż kanonu. Natomiast konsultorzy postulują nowe normy dotyczące osób, którym przysługiwałby zarząd diecezji w wypadku wakansu stolicy biskupiej. Zaproponowano więc, by zarząd diecezji, jeśli nie ma administratora apostolskiego lub Stolica Apostolska nie postanowiła inaczej, przechodził z chwilą opróżnienia stolicy biskupiej, na biskupa pomocniczego lub — gdy jest ich kilku — na najstarszego nominacją; w wypadku zaś braku w diecezji biskupa pomocniczego — na szefa Kurii (*caput Curiae*). Z kolei osoba, której w ten sposób powierzono zarząd diecezji, powinna — bezzwłocznie — zwołać Kolegium konsultorów celem dokonania wyboru administratora diecezjalnego (dotychczas wikariusza kapitulnego). Podkreśla się w projekcie zasadę, że to właśnie Kolegium konsultorów powinno być kompetentne w dokonaniu wyboru tymczasowego zarządcy diecezji czyli administratora diecezjalnego. Jak już wyżej wspomniano, kolegium to byłoby wyłonione przez biskupa diecezjalnego spośród członków Rady kapłańskiej. Zastąpiłoby ono kapitułę w aktualnym jej prawie dokonania wyboru zarządcy diecezji. Jednakże w tych diecezjach, w których kapituła posiada prawo elekcji lub prezentacji biskupa, wybór administratora diecezjalnego należałby do tejże kapituły wraz z Kolegium konsultorów. Członkowie obydwu kolegiów stanowiliby wówczas jedną całość przy czym przewodnictwo należałoby do tego, kto stoi na czele kapituły. Kompetentne kolegium winno dokonać wyboru administratora diecezjalnego w ciągu 8 dni od otrzymania wiadomości o opróżnieniu stolicy biskupiej.

Proponuje się następnie zachowanie — co do istoty — wymogów kan. 432 § 2, § 3 i § 4 w odniesieniu do administratora diecezjalnego, jak również przepisów kan. 433 i 434 — także w odniesieniu do tegoż administratora (cytowane normy kodeksowe mówią o wikariuszu kapitulnym). Uznaje się nadto za stosowne dodanie, że administrator diecezjalny nie może być jednocześnie zarządcą do spraw gospodarczych. Gdyby zaś wspomniany zarządca został wybrany administratorem diecezjalnym, wówczas Rada do spraw gospodarczych powinna desygnować innego kandydata na zarządcę.

Gdy chodzi o przymioty, jakim winien odpowiadać administrator diecezjalny, pozostałyby aktualne wymogi kan. 434 K.P.K.

Odnosnie do władzy tych, którzy ją sprawują podczas wakansu stolicy biskupiej, wysuwa się nowe, następujące normy a) ten, kto obejmuje zarząd diecezji z chwilą opróżnienia stolicy biskupiej (biskup pomocniczy albo szef Kurii) cieszy się tą władzą, jaką prawo daje wikariuszowi generalnemu; b) administrator diecezjalny, z samego prawa, związany jest obowiązkami i cieszy się władzą biskupa diecezjalnego z wyjątkiem tych spraw, które z natury rzeczy albo na mocy samego prawa są wyłączone spod jego kompetencji. Podkreśla się z kolei charakter przejściowy funkcji administratora, stąd postuluje się zachowanie przepisów kan. kan. 435 § 3 oraz 436 K.P.K. z pewnymi tylko modyfikacjami. Potwierdza się także obowiązek rezydencji w die-

cezji oraz odprawianie Mszy św. za wiernych przez administratora diecezjalnego.

Co do usunięcia z urzędu oraz rezygnacji z niego, konsultorzy widzą stosowność zachowania, co do istoty, przepisu zawartego w kan. 443. Zaś w miejsce kan. 444 proponują inną normę: „*Episcopus dioecesanus, capta dioecesis possessione, ab iis qui ad interim regimini dioecesis providerint necnon a dioecesis oeconomio adimpleti muneris rationem exigere debet*”.

Należy pozytywnie ocenić proponowany przepis o obowiązku biskupa diecezjalnego rychłego sporządzania listy osób, do których należałby zarząd diecezji *sede impedita*. Słuszna jest także sugestia, idąca po myśli wskazań Soboru Watykańskiego II, o przejmowaniu władzy *ipso facto*, w wypadku opróżnienia stolicy biskupiej, przez biskupa pomocniczego. Będzie to jeszcze jednym przejawem dowartościowania urzędu tego ostatniego.

Zastąpienie kapituły w jej prawie wyboru wikariusza kapitulnego (administratora diecezjalnego) przez Kolegium konsultorów, reprezentujących Radę kapłańską byłoby konsekwencją propozycji schematu o kapitułach.

Przedstawione schematy dotyczące rewizji i kodyfikacji prawa z zakresu *De Sacra Hierarchia (De clericis)*, oparte na niewyczerpujących i bardzo zresztą zwięzłych danych, opublikowanych przez relatora grupy IV, pozwalają wnioskować, iż nie zanoszą się na zmiany rewelacyjne w ustawodawstwie kościelnym. Wynika to zresztą z natury rzeczy, jako że poszczególne instytucje prawne są często owocem mądrości wieków. Lecz, z drugiej strony widać cały szereg sugestii i postulatów, które nieco inaczej, niż dotychczas ujmują poszczególne zagadnienia. Uderza przede wszystkim większa precyzja i jasność sformułowań, jak również, co wydaje się ważniejsze, ukierunkowanie kościelnej normy prawnej na moment eklezjalny oraz duszpasterski.

Należy wreszcie zaznaczyć, że sam relator zastrzegł się, iż przedstawione i omówione wyżej schematy, zostaną jeszcze raz przestudiowane przez tych samych konsultorów, a dopiero wtedy będą przedłożone samej Komisji Kodyfikacyjnej.

Jak już na wstępie wspomniano, pozostały jeszcze do opracowania i opublikowania przez grupę IV konsultorów schematy: 1) Synod diecezjalny; 2) Proboszczowie; 3) Wikariusze i Rektory kościołów; 4) Dziekani.

Ks. Wojciech Góralski